

مندرجہ سی :

ابن مقفع

اسلام عالمندہ مشہور بیوک
عالم لردن در.

قریبان علی بن خالد

تاریخہ خدمت ایتوچی
عالم لردن در.

حدیبیہ واقعہ سی

ص . یکبولاضف .

نکار خانم حضورندہ

ف . کریموف .

طوفان مسئلہ سی وغالہجان

الادریسی

سید بابا خان تورہیف . ملا
عبدالکریم ملا عبدالرسواف .

اخلاقہز ، «عین العلم» کتابی

ملا طاہر بایتوگاف .

نطق سویلہ وچیلرگہ اون

کیکاش جلیل اشیرف .

عبدالقیوم الناصری حقدہ

محمد حنی مظفر .

«شورا» طرفندن عمومی

بر سؤال .

ترکر یا شایہ چقدر

کاشم کالوا .

تربیہ و تعلیم :

ابتدائی مکتبلر حقدہ غی سؤال

گہ جوابلر ، «معارف اشی» -

خلیل ابوالخان . «بلاغووب»

یشچینسک شہرندہ مسلمان

مکتبی «آخوند صالح جان

اورمانف ، معلمہ : حقیقہ

اورمانوا .

مطبوعات خلاصہ سی .

محمد شا کر مرحوم رامییف .

حوادث .

شورا

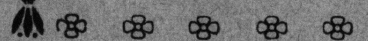
عدد ۶

مارت ۱۵ = سنہ ۱۹۱۳

محرری : رضا الدین بہ فخر الدین بہ

ناشری : «م. شا کر و م. زا کر رامییف»

زوت ۱۵ - ۱۹۱۳ سنه

ربيع الاخر ۱۹ - ۱۳۳۱ سنه

مشهور آدمير والوغي حادير

ابن مقفع

[باشی ۵ نچی عددده].

ابن مقفع ترجمه سی دنیاغه چقدیغندن صوگ عرب عالمیری بو اثرنی تحسین قیدیلر و مترجمک گوزل و اثرلی بازارغه مقتدر بر آدم اولوی ایله اقرار ایتدیلر، نسخه سینی کوبایتورگه و شاگرد لرگه اوقوتورغه باشلادیلر. لکن تیکده شلرینک حسدلری قوزغالدی، حتی فهلوی (فارسی) نسخه دن اوزلری ترجمه قیلورغه کرشدیلر. بونلرک بری عبدالله بن هلال الاهوازی بولوب ۱۶۵ هـ تاریخده یحیی بن خالد البرمکی ایچون ترجمه ایتدی. «کلیله و دمنه» نی نظم ایدوچیلر اوشبوتلردر:

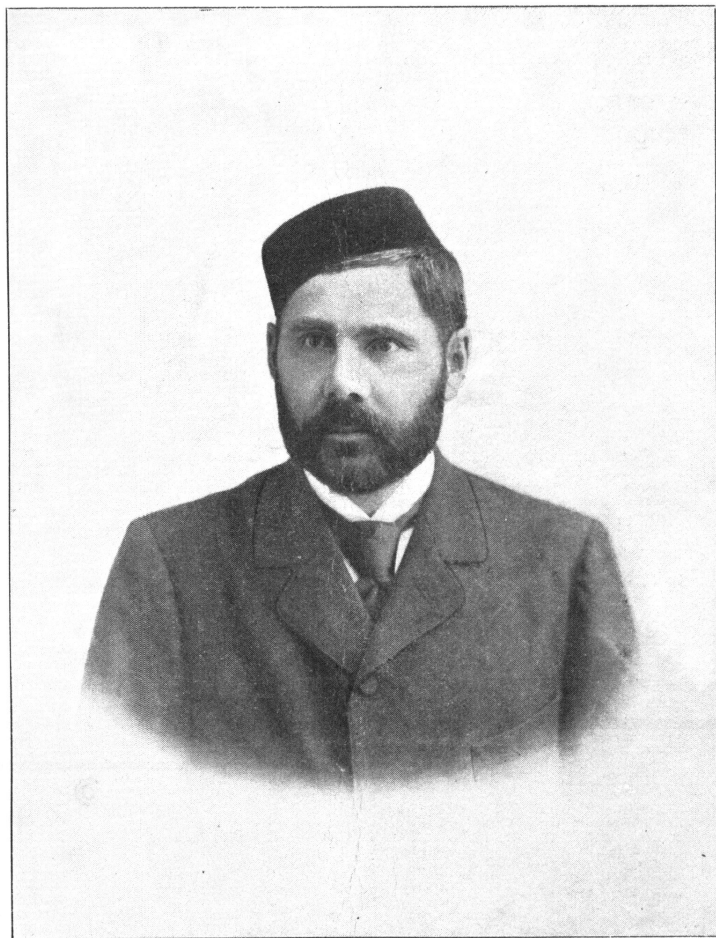
(۱) ابو سهل فضل بن نوبخت. بو کیمسه یحیی بن خالد البرمکی ایچون نظم ایتمش، مکافات اوله رق یحیی ده موگا مک دینار بیرمشدر. (۲) ابان بن عبد الحمید. بو کیمسه بره کیلر شاعریدر. (۳) علی بن داود. بو کیمسه هارون الرشید خاتونی زیده نک کاتبی ایدی. (۴) ابن الهباریه. بو کیمسه «کتاب نتائج الفطنة فی نظم کلیله و دمنه» اسمی ایله ۵۰۴ تاریخده نظم ایتمشدر. مونک نسخه سندن تاراو کاغدلر استانبول، لوندون، هند کتبخانه لرنده بار. هند کتبخانه سندن تابلغان جزه لری ۱۳۰۴ ده «بجای» ده و آندن صوگ ۱۹۰۱ ده «لبان» ده طبع ایدلشدر. (۵) ابن ممتی المصری. بو کیمسه ۶۰۶ تاریخده نظم ایتمش ایسه ده اثری بو کون گه قدر تابلاماشدر. (۶) عبد المؤمن بن الحسن. یدنجی قرن هجری آدملرندن بولغان. بو ذات

«در الحکم فی امثال الهنود والعجم» اسمی ایله نظم ایتمشدر مونک یازمه نسخه سی ویانه، مونیخ شهرلرنده گی کتبخانه لرده بار. (۷) جلال الدین النقاش. توقزنجی عصر هجری عالملرندن بولغان بو ذات نظمندن قول یازمه بر نسخه «بیروت» ده میسیونیرلر کتبخانه سنده هم «لوندون» شهرنده موزه خانه کتبخانه سنده بار. سهل بن هارون «کتاب ثعل و عفرة» اسمنده بر اثر یازوب «کلیله و دمنه» گه معارضه قیلدیغی مرویدر.

مونده مذکور اثرلرک بعضیسی یوغالوب و بعضیسی اونودلوب بتدیکندن اورتالقده یالکیز ابن مقفع ترجمه سی گنه شهرت تابمشدر. لکن بو ترجمه، هند تلمده بولغان نسخه دن حرفی ترجمه توگل، بلکه کوب اوزگارمشدر.

ابن مقفع ترجمه سی بولغان عربچه نسخه دن ایکنک الکر مرتبه اولارق آرسلان ایله تولکی بابی هولانده مستشرقلری طرفندن ۱۷۸۶ ده طبع ایدلدی. بوندن صوگ فرانسوز مستشرقلرندن دساسی ۱۸۱۶ ده «پاریژ» ده باصدروب تاراتدی. صوگره بولاقده، مصرده، هند و عراق، شام و باشقه مملکتلرده کوب مرتبه لر طبع قیلندی. ایکنک یاخشی طبعلری دساسی طبعسی ایله ۱۸۱۸ ده خلیل یازنجی طرفندن «بیروت» شهرنده باسلمش نسخه سانالوب یوردیکی حالده اوشبو صوگ رقتلرده، بیروت، عالملرندن حسن افندی طباره طبعسی برنجیلک اورنن آلمشدر. شونک ایچون بو نسخه طوغروسنده بر ایکنک جمله یازورغه لزوم بار:

ابولمنابن نسیم النقاش اسملی ذات طرفندن ۱۰۸۶ هجری

محمد شاکر افندی رامیپف

بهرام شاه بن مسعود الغزنوی امری ایله نصرالله بن محمد بن عبد الحمید طرفندن ۵۱۵ - ۱۱۲۰ حدودنده ترجمه ایدلمش نسخه. مونك یازمه بر نسخه سی «پاریژ» کتبخانه سنده بار. اوشبو ترجمه نك لفظلری آور و جمله لری اوزون بولدیغندن حسین بن علی الواعظ الکاشفی طرفندن تعمیر قیلنمش باشینه ده «کیلله و دمنه» نك تاریخی یازلمشدر. اوشبو کاشفی نسخه سی سلطان حسین میرزا یقرا امیرلرندن «سهیلی» دیه معروف بولغان امیر شیخ احمد اسمنده بر امیر ایچون یازدیغندن. مستشرقلر آراسنده «انوار سهیلی» دیه معروف بولمشدر. بو کونده تورکستان طرفلر نده «ستعمل بولغان فارسی نسخه» اوشبو «انوار سهیلی» نك کندیسیدر. «انوار سهیلی»، ۱۳۲۴ده هندستانده ۴۵۶ بیتده طبع اولندی و تورکیا عالملرندن علی بن صالح رومی (عبد الواسع عیسی) طرفندن «هایون نامه» اسمی ایله تورکیچه گه ترجمه ایدلادی. «هایون نامه» ایسه مستشرقلر طرفندن فرانسوزچه گه ترجمه ایدلوب ۱۷۲۴ده «پاریژ» ده نشر اولندی. «انوار سهیلی»، تورکیاده افتخارالدین محمد البکری القزوینی اسمنده بری طرفندن تورکیچه گه ۱۹۰۰ حدودنده تاشکندلی فضل الله قاری اسمنده بر ذات طرفندن چغتای شیوه سینه ترجمه ایدلادی. بو صوگئیسې ۱۹۰۱ده ۴۵۲ بیتده «تاشکند» شهرنده طبع قیلندی. فقط طبع خانه خطاسی کوبلگندن شکایت قیلورلر. «انوار سهیلی» ابوالفضل بن مبارک اسملی ذات طرفندن اون آلتنجی قرن میلادیده «عیار دانش» اسمی ایله یا گارتلمش ایسه ده طبع ایدلیدیکی مروی توگل.

(۳) تورکیچه ترجمه. یوقاریده مذکور بولغان تورکیچه ترجمه لردن باشقه. شمال تورکلری طرفندن قیلنمش بر ترجمه سی بار. اولگیلری فارسی نسخه دن کوچرلدیکلری خالد مونسې عبد العلام افندی فیضخانی طرفندن طوغری اوله رق عربچه دن کوچرلمش ۱۸۸۹ میلادیدن باشلاب ۱۹۰۱ نچی گه قدر «قازان» شهرنده باصلمشدر. بو ترجمه، گوزل و چغشلی هم لذتلیدر.

(۴) عبرانیچه ترجمه. اوچونچی قرن میلادیده عبرانیچه گه ترجمه ایدلمش بر نسخه سی «قامبریج» کتبخانه سندن تابلوب نشر قیلندی. لکن عبرانیچه ده ایك مشهور نسخه عربچه دن کوچرلگان ترجمه بولوب، بو نسخه، صوکره لاتینچه گه و آندن ده آوروپا نلرینه کوچرلادی. شونك ایچون عربچه دن ترجمه ایدلگان عبرانی نسخه غایتده اهمیتلیدر. مونك مترجمی و ترجمه تاریخی معلوم بولماسه ده ۱۲۵۰ میلادیدن مقدم ترجمه ایدلیدیکنه بعض بر قرینه لر تابلمشدر. بردن بر نسخه سی «پاریژ» کتبخانه سنده در. اوشبو نسخه ۱۸۸۱ده «پاریژ» ده طبع اولندی.

۱۰ نچی جمادی الاول ده تمام ایدلمش یازمه بر نسخه، «دمشق» عالملرندن جمال الدین القاسمی کتبخانه سندن تابلمش و اصلینه کامل درجه ده موافق ایدوب هم مصور هم مشکول اوله رق طباره خراجاتی ایله طبع ایدلمشدر. «کیلله و دمنه» نك هند لغتته و آندن صوگ فارسیچه سی و نهایت ایك صوگ ترجمه سی بولغان عربچه سینك مصور بولدیغی مرویدر. صوکره بر طرفدن اسلام عالمنده صنایع نفیسه نوبان کیتدیکندن و ایکنچی طرفدن شریعتنك مقصدینی رعایه ایدرلک عالملر بتوب بالکیز، الفاظ و عبارتلرگنه دستور العمل طوتولمق عادتتی شایع بولدیغندن، کتاب یوزنده گی صورتلر، رسملر حذف ایدلمشدر. حالبوکه اجتماعی و عمرانی نقطه دن مونك صورتلری یك اهمیتلیدر. بونلرغه قاراب ایسکی زمان خلقلرینك کیوملرینی، عادت و صناعات لرینی بیلورگه و نه قدر تاریخ کاغذلری آقازوب آلمازلق معلوماتتی یك ینگل صورتده آورغه ممکن بولاقچدر. اوشبو قاسمی نسخه سی، ایسکی زماندن قالمش صورتلی نسخه دن کوچرلیدیکنده شبهه یوق. جمله سی ۸۶ عدد صورت بولوب ایك ماهر آدملر طرفندن کیشهلری یا صالوب باصلمشدر.

«کیلله و دمنه» ۱۳۲۹ - ۱۹۱۰ده قازان شهرنده «ملت» طرفندن ۲۳۶ بیتده مشکول اوله رق طبع ایدلادی. ضمنزعه کوره روسیه ده برنجی دفعه طبع ایدلمش نسخه اوشبودر.

ابن مقفع ترجمه سی بولغان عربچه دن، صوگ و قتده اوشبو نسخه لر ترجمه ایدلادی:

(۱) سریانچه (ایکنچی ترجمه). میلادی ایله سیکزنجی قرن دن صوگ ترجمه ایدلیدیکنه بعض علامتلر بولسه ده مترجمی حقتده معلومات یوقدر. بونی مستشرقلر انگلیزچه گه ترجمه و ۱۸۸۵ده نشر قیلدیله.

(۲) یونانچه ترجمه. ۱۰۸۰ میلادیده ترجمه ایدلمش بو نسخه، ۱۶۹۷ده نشر قیلندی و صوکره ایسکی اصلاوان (روسچه) ایله ایتالیا نچه گه کوچرلادی. اوشبو ایتالیا نچه بولغانی ۱۵۸۳ هم ده ۱۸۷۲ نچی یلرده نشر قیلندیله. اصلاوانچه سی ۱۸۷۷ده پتربورغ شهرنده طبع اولندی.

فارسیچه ترجمه (ایکنچی ترجمه). ابن مقفع ترجمه سی بولغان عربچه نسخه نك آناسی یوغالدیغی سبیلی بو کونگی فارسیچه نسخه لر نك اصللری عربچه نسخه در. فارسیچه ترجمه لر نك معلوملری بونلر: (۱) سامانی. بو ایسه امیر ابوالحسن نصر بن احمد السامانی امری ایله اوچونچی قرن هجریده ترجمه ایدلمش نسخه در. اوشبو امیر نك شاعری بولغان رودکی حسن بونی نظم ایله ده ترتیب ایتدیکی مرویدر. (۲) غزنوی. ابوالمظفر

رخستی ایله «صالار» بوننده ير صو آلوب عمارت توزومشله، باقهرلر يتشدروب يدي سيكز يللر عمر اوزدرمشله. شول وقت «تاشكند» واليسى محمد شريف آتالق ايله شيرعلي خان نزاغسي چغوب بونلرنگ بتون ملكارى تالاغش، اوزلري ده كيرو قازاقستان غه قايتوب كتمشله. خالد باباي «آيا كوز» (سيريگوبول) ديوانينه يازلوب اوشبو يرده خاتون الماش. صاحب ترجمه ايسه اوشبو نكاحدن «آيا كوز» ده دنياغه كيلمشدر. خالد، يوز ياشندن اوتوب ۱۳۰۳ - ۱۸۸۶ شهر رمضانده وفات ايتدى.

قربان علي حضرتلري «آيا كوز» ده محمد صادق بن اسماعيل اسمنده بر ملادن درس اوقوب صوكره «سيمي پولات» شهرينه باردى و آندهده عبد الحبار بن عبيد الله حضورنده تحصيل قىلدى. ۱۲۹۱ - ۱۸۷۴ ده «چواچك» شهرينه كيلوب امام بولدى و ۱۳۱۴ - ۱۸۹۷ سنه سي ۲۵ نچي شهر رمضان (۱۵ نچي فيورال) ده حج نيتي ايله «چواچك» شهرندن سفر قىلدى. ايدهشي حاجي رمضان افندى ايدى. (بو كيسه مكاريه مسجدينه الوغ بر مبلغ وعده قىلوچي ذات بولسه كيرك.) اوشبو سفردن ۱۳۱۶ - ۱۸۹۸ ده ۲۳ نچي جمادى الاولى (۲۷ نچي سنتابر) ده وطنلرينه قايتوب كرديلر.

صاحب ترجمه نك x جريده جديده «اسمنده بر كتابي «قازان» ده ۱۸۸۱ نچي يلده باصلمش ايدى. جمله سي ۷۱ يتدر. ۱۹۱۰ نچي يل «قازان» ده ايكنچي بر الوغ تاريخي باصلوب تارالدى. «تواريخ خسه شرق» اسمنده بولغان بو اثرى ۷۹۱ يتده بولوب شرق توزكرينك احوالينه مخصوصدر. بو كتابنك آخرنده اوشبو مضمونده سوز بار: «بو كتابي ۳۱ يل ترتيب ايتدم. اماملق منصبه كروومنك ۳۶ نچي وقضا منصبه جلوسمنك ۲۸ نچي سنه سي بولغان ۱۳۲۷ - ۱۹۰۹ تاريخي شباتده تام بولدى».

بو كتابده بعض بر ايكات و خرافاتلر استتنا ايدلسه الحق گوزل بر اثردر. يك فائدهلى وبو كتابدن باشقه يرده كورلمه چك معلومات كويدر. مؤلفينك علم و فضيلته، ذهن و خاطرى صاف و ايركنلگينه دلالت قىلور. الله تعالى رحمت ايتسون، عائله و احبابينه صبر جميل احسان بيورسون!

۵) هندستانده مالفه چه ترجمه. بو نسخه دن قول يازمه بر عددى «لیدن» كتهخانه سنده بار.

۶) انگليز چه ترجمه. طوغرى عرچهدن قىلغان ترجمه اول مرتبه اوله رق ۱۸۱۹ ده «اوقسمورد» ده باصلى.

۷) ايسپانيه چه ترجمه. ايسپانوللر مونى ۱۲۵۱ ميلاديه عرچهدن ترجمه ايتديلر. موندن ايسه لاتينچه غه كوچرلمشدر. «رغوند نسخه سي» ديه مشهور ترجمه، اوشبو لاتينچه نسخه در.

۸) روسچه ترجمه. روسچه غه ايكنچي كره اوله رق طوغرى عرچهدن ترجمه ايدلى و ۱۸۸۹ ده «مسقوا» ده نشر قىلدى. «كيله و دمنه» نك بو كوز گه قدر قىلغان ترجمه لري حقنده اوشبو عدد «شورا» نك طشنده بر جدول قوبلادر. بو يرده سويله غش نرسلهر، شول جدولده آچق سورتده كورلوب و بانوب طورلر.

ابن مقفع كنديسى ۱۰۷ - ۷۲۶ تاريخنده دنياغه كيلوب ۱۴۳ - ۷۶۱ تاريخنده «بصره» شهرنده وفات ايتدى. ياشي ۳۶ ده ايدى. محمد اسمنده اوغلى بار ايدى.

ذيل

ابن مقفع همده «كيله و دمنه» حقنده غي بو مقاله. اوشبو اثرلردن استفاده قىلنوب يازلدى: اخبار الحكماء، اغاني، اكتفاء القنوع، امالى السيد المرتضى، البيان والتبيين، تاريخ آداب اللغة العربية، عيون الانباء فى طبقات الاطباء، قاموس الاعلام، كشف الظنون، المقتبس (مجله)، المقتطف (مجله)، المنار (مجله)، وفيات الاعيان، الهلال (مجله) و غيرلر. تاشكندلى تاج الدين خواجه قارى بن عبد الرحمن خواجه ايله آخوند احمد فريد شيروانى، محمد نجيب افندى الكوستراماوى و بونلردن باشقه آدملر طرفندن يازلمش مكتوبلر نك مفهوملى ده كردى.

قربان علي بن خالد

حرمتلو مؤرخ مزقمرى^۱ قربان علي افندى حضرتلري دن يادن سفر قىلوب ۱ نچي مارت غه مصادف ۵ نچي ربيع الاخيرده دفن ايدلديكدن، چواچك شهرندن خصوصى تيلغرام آندى. مشار ايله حضرتلرينك آنا بابالري قازان اويازى «اورناش باش» قريه سندن اولوب ابتدا آتاسى خالد قازاق آراسينه چغوب سودا ايله شغللنمش.

قازاقلر نك روسيه ضبطنه كره چكلى معلوم بولديغندن صوك، گويا اسلام يورتينه هجرت ايتمك بولوب ايده شلى ايله برلكده خالد باباي «تاشكند» شهرينه بارمش و تاشكند واليسى نك

حدیبیہ واقعہ سی (۱)

رسول اللہ بر کون توشنندہ اصحاب کرام برله برابر غایت طنچ بر حالده مکہ له ڪروب آندہ اعمال حجني اجرا قیادین کورمش ایدی. بو سبیدن، بر نیچه یلدن یرلی مسجد حرامنی زیارتدن محروم بولغان صاحب شریعت افندمز نك مکہ گه بارورغه کوکلی قوزغالوب عمره ایچون سفر چغارغه نیت ایدی. اصحاب کرام غه توشن سویلهب عمره ایچون حاضرله نور گه قوشدی. اهل اسلام برله محارب بر حالده بولغان قریش عربلرنک عمره دن مانع بولولرندن قورقوب سانلرن کوبایتو نیتی برله صحرا عربلرینه ده حاضرله نور گه قوشسده بولرندن بیک آزی موافقت ایتدیله. کویسی اهل اسلامنک مشرکلر دن مغلوب بولوب اوتولوب بته چکلرن طن ایتوب تورلی عذرلر کورسه توب، چقما دیله.

محررتک آلتیجی سنه سنده ذوالقعدہ آندہ رسول الله ۱۴۰۰ قدر اصحاب کرام برله مکہ گه یونه لیدی. بولر اچنده امهات مؤمنین دن «ام سلمه» و بر نیچه صحابه لرده بار ایدی. مدینه ده رسول الله اورنیه «ابن ام مکتوم» قالدی. مقصدلری محاربه ایتو بولمیچه عمره قیلوغنه بولغانلقدن، قلدچدن باشقه قورال آلمادیلر. اوزلری برله یتمش قربانلق دویه آلوب چقیدیلر. «ذی الحلیفه» (۲) گه یتکاج احرام باغلاب قربانقلرن اشعار و تقلید ایتدیله.

مشرکلرنک خبرن آگلاو ایچون رسول الله آلدان بر جاسوس بیارگان ایدی. کروان «عثمان» (۳) غه یاقلاشدقده مذکور جاسوس کیلوب قریش عربلرنک رسول الله نك چغووندن خبر آلدیتلرن، آگا مکہ گه کوچ برله کرور گه مطلق یول بیرمه چکلرن. مدافع ایچون عسکر حاضرلهب «خالد بن الولید» قوماندہ سنده ۲۰۰ فارسدن عبارت بر فرهنی رسول الله غه قارشو «کراع

(۱) مکہ برله مدینه آراسنده مکہ دن بر مرحله مسافده واقع بر قریه در. یاننده بر قویو و بر آتاج بار ایدی. معجم البلدان ص ۲۳۴ ج ۳. قاموس الاعلام ص ۱۹۳۲ ج ۳.

(۲) حلیفه جهینه وزنده. ذوالحلیفه مدینه دن مکہ گه طابا آتی میل مسافده واقع قریه در. معجم ص ۳۲۹ ج ۳.

(۳) عثمان وزنده مکہ دن مدینه گه طابا ایکی مرحله مسافده

واقع بر اوروند. معجم ص ۱۷۴ ج ۶.

الغیم» (۱) گه چغاردیقلمن خبر یردی. رسول الله اصحاب کرام برله مشاوره دن صوگ، مجبوریت بولغانده محاربه دن تارتماوغه قرار یروب یولنده دوام ایتدی. شو لایده اصل مقصد عمره گنه بولغانلقدن، ممکن قدر محاربه دن اجتناب ایتمک فیکرنده ایدی. طوغری یول برله مکہ گه یونه لیدکده «خالد نك عسکری برله مصادمه واقع بولوب قان توگیله چگی محتمل بولغانلقدن، مکہ نك توبن یاغندن حدیبی گه آلوب چغاجق آغر بر یول غه سلوک ایتدیله. عسکر، مک بلا برله حدیبی گه یتوب حدیبی نك مک دن یراق بر نقطه سینه اورنلاشیدیلر. «خالد بن الولید» بولر نك مک گه یاقلاشقانقلرن باری حدیبی گه کیلوب یتکاچکنه سیزدی.

رسول الله حدیبی گه اورنلاشقاچ «بدیل بن ورقاء» (۲) کیلوب مک گه نیچون کیلگانلکن صورادی. رسول الله بوگا، محاربه ایچون کیلمیچه باری عمره ایچون گنه کیلگان سویله گچ «بدیل» قایتوب قریش غه مسئله نی آگهارتدی. فقط «بدیل» رسول الله حلفاسندن بولغان خزاعه عربلرندن بولغانلقدن آنک سوزینه قولاق صالما دیله. هانده تشویشده قالدیلر. صوکره اشک اصلن آگلاب قایتو ایچون احایش نك رئیس حلیس بن علقمه نی یباردیله. رسول الله بونی کورگچ اصحاب کرام غه: «بو آدم هدی نی زور کوره طورغان قومدن، بونک آدینه هدی لرگرنی یبارکز، دیدی. اصحاب شوندوق بونک آدینه هدی لرنی یباروب تلمیه ایته باشلا دیله. حلیس بونی کورو برله قریش قه قایتوب: «بولر یالکز عمره ایچون کیلگانلر، لحم، جذام، حمیر عربلری بیت الله نی زیارت ایتوب طوردیقلری حالده عبدالمطلب نك اوغلن (سول الله نی) منع ایتمک مناسب توگل، بولر غه مک گه کرر گه رخصت یرر گه کیره ک» مضموننده سوز سویله دی. قریش عربلری بوگا: «سین حیلہ بلعی طورغان بر اعرایسک» دپ بونی طوقتا دیله. بوندن صوگ ثقیف الوغلرندن «عروة بن مسعود» نی یباردیله. «عروة» رسول الله حضورینه باروب بر قدر سویله شکندن صوگ آنک عمره ایچون گنه کیلگانلکینه

(۱) مک گه یاقن بر اورندر. غراب و کریم وزلرنده.

(۲) بدیل زبیر وزنده مصغر. جذام غراب وزنده. حلیس

زبیر وزنده مصغر. مکرز منبر وزنده. ابان سحاب ورنده. سهیل

زبیر وزنده مصغر.

قناعت حاصل آید. بو ائنده اصحاب کرام طرفدن رسول الله غه ايشکان حرمت و تعظیمی کوروب « عروة » حیران قالدی. قریش گه قایتقاج: « مین قیصر، کسری، نجاشیدلر حضورنده بولندم. محمدنک ایده شلری طرفدن محمدک ایتلگان حرمت و اعتبارنی بولرنک هیچ قایوسنده کورمدم. محمدنک ایده شلری آنی جانلرندن آرتق کورده لر. آنی هیچ بر وقت طاشلاب قاجو احتماللری یوق. سز محمدنک طلبن قبول اینکز. محمد برله محاربه بولا قالسه سزنگ غالب بولوگر یک شبهه لی» مضمونده سوز سویله دی. رسول الله و اصحاب کرام غه آچودن کوزلرن قان باصقان مکه مشرکلی بونک نصیحتنده قبول ایتمه دیلر. بو یل مکه گه کورلینه قطعیا راضی توگلاکلرن بلدردیلر. بوندن صوگ « مکرز بن حفص » اسمنده برسی رسول الله غه باروب قایتسهده مطلوب نتیجه حاصل بولمادی.

رسول الله مکه گه کیلودن مئصدی یالکر عمره بولوب محاربه ایتو اصلا کولکنده بولماغانلغن مشرکله رسمی صورتده بلدرو ایچون « عثمان بن عفان » (۱) نی یاردی. بونک برله برابر اصحابدن اونلاب کشی رسول الله نک رخصتی برله مکه ده گی یاقلرن زیارت ایچون کیتدیلر. رسول الله « عثمان » غه مکه ده گی ضغاً مسلمین نی کوروب یاقن وقده مکه نک فتح ایتله چکن بلدررگه قوشدی. « عثمان » مکه گه ابان بن سعید الاموی حمایه سنده کروب مشرکله رسول الله نک سوزن تبلیغ ایتسهده هنوز بر نتیجه حاصل بولمادی. بالعکس بونی و ایده شلرن حبس ایتدیلر. بونک اوزره اصحاب آراسنده « عثمان » نک اوترولو خبری طارالوب رسول الله مکه لیلر برله محاربه ایتو ایچون اصحابنی بیعت که جیبا باشلادی. بناء علیه اصحاب حدیبیه ده بر آغاچ کوله گه سنده رسول الله غه کیلوب برهم برهم رسول الله برله برگه اوله لرگه، آگاردن بر قارش قاجاسقه بیعت (۲) ایتدیلر. بو آراده مشرکاردن بر قدریسی برله اصحاب آراسنده بر آز مصادمه بولوب مشرکاردن اون ایکی کشی اسیرده آلدی. بیعت خبری مشرکله ایشتلگاج قورقوب رسول الله برله مصالحه ایتو فکرینه توشدیلر. بونک ایچون « سهیل بن عمرو » اسمنده بر مرخص یاردیلر. سهیل رسول الله غه بارغاج اسیرلرنی ییاروون طلب ایتدکده رسول الله بونی عثمان و ایده شلرنک ییارلووینه تعلیق

(۱) زادالمعاد « عثمان » نک باروون بدیل و مسعودلردن الوک ذکر ایتسهده عقل غه موافقراق بولغاندن ابن هشام و ابن الاثیرلرگه ایهروب صوگ ذکر ایتدک.

(۲) مذکور بیعت که بیعت رضوان، آغاچه ده شجره رضوان دیلور. حضرت عمرنک خلافتده خلق بو آغاچه کیلوب یک تبرکله نه باشلاغاج کیسدروب طاشلادی.

ایتدیکنندن مشرکله بولرنی ییاردیلر.

سهیل طرفدن رسول الله غه عرض ایتلگان شرطلر اساساً دورت ماده دن عبارت آیدی:

(۱) بیت الله نی طواف ایتو ایکنچی یل غه کیچکدریله چک. کیله چک یل اهل اسلامنگ مکه گه کروب اوچ کون طورورغه حقلری بولوب بو مدت ظرفنده مکه خلق مکه دن چغوب طوره چقلر. (۲) مشرکاردن اسلامیتی قبول ایتوب مدینه گه بارغان کشیلر طاب ایتدکده قایتاریلاچقلر. مسلمانلردن مکه گه کیتکان کشیلرنی قایتارو اجبار ایتلمه چک. (۳) قریش برله مسلمانلر آراسنده اون یل مدت محاربه طوقاتالاجق. (۴) عربلردن تله گان قبیله رسول عهدینه، تله گان قبیله قریش عهدینه کره چکلر. مصالحه ماده لرندن اوچنچیمی مسلمانلر ایچون قبولی الکل و بولرغه الکل مطلوب ماده آیدی. زیرا رسول الله قریش برله آراده معاوده اولوب اهل اسلام برله کفار اختلاط ایتدکده اسلامیتنگ فوق العاده بر سرعت برله اتشار ایتووینه امین آیدی. ذاتا رسول الله نک بو وقتته قدر مشرکله برله محاربه ده بولنووی مجبوری بولوب یالکر مدافعه گنه آیدی. اول، هر وقت باشقلر برله طنچ طورونی سویه، آنلر برله هر وقت مصالحه ایتوگه حاضر آیدی. شونک ایچونده مدینه گه کیلو برله مدینه یاننده بولغان اهل کتاب برله مصالحه قیلدی. ممکن بولغان عرب قبیله لری برله ده صلح یاصادی. اگر مکه مشرکلی اصحاب قه اذا و جفا ایتماسلر، آنلرنی دینلرندن قایتارو ایچون عذاباماسلر، رسول الله غه ده سو قصد قیلماسلر، آنی اوز حریتده قالدیسلر مدینه گه هجرت ایتوب آنلر برله محارب بر حالتی آماسده آیدی. الحاصل اسلامیتنگ مطلوب درجه ده طارالووینه الکل برنجی چاره مشرکله برله آراده بولغان معامله حریه نک بترلووی اولاجق آیدی. صلح ماده لری اچنده مسلمانلرنک حیثیتده طوقوناجق و آنلر ایچون قبول ایتو فوق العاده آغر ماده لر (۱ و ۲) بولسهده اوچنچی ماده نک اهمیتینه نظرا رسول الله سهیل طرفدن عرض ایتلگان صلح ماده لرن قبول ایتو طرفنده بولدی. اصحاب کرام باشده یک قارشی طوردیلر. رسول الله نک بو ایشنه اصلا راضی بولمادیلر. کیفلری قردی. کوللری توشدی. حتی عمر بکب بیوک صحابی ده رسول الله حقنده بایناق کیلوشسز معامله ده بولدی. رسول الله برنجی ماده خصوصنده « مین توشمده گی بشارتی بو سنه بولاجق دیمدم. کیله چک سنه بیت الله نی طواف ایتو کینه شول بشارت تختینه داخل، ایکنچی ماده حقنده «اسلامیتدن چغوب مکه گه کیتکان کیسه لرگه بزنگ احتیاجز یوق. اسلامیتی قبول ایتوب مدینه گه کیلگان کشیلر نک قایتارلوندده ضرر یوق. آنلرغه بر وقت ایرکننگ

ہونی کوردکده رسول اللہ قایغولی خالدہ ام المؤمنین «ام سلمہ» یانینہ کرؤب اصحابنک امثال ایتاؤلرندن شکایتده بولندی . «ام سلمہ» : «ای رسول اللہ! سین اغر شرطلر برله صلح یصادک، بونک ایچون اصحابک غایت قایغرالر، آنلر معذورلر، سین بر سوز سویله ماسدن احرامکدن حق، ہونی کرؤوب آنلرده متابعت ایتہرلرہ دیدی . بناء علیہ رسول اللہ قربانن چالوب چه چن آلدرؤب احرامدن چیشلدی . ہونی کرؤوب اصحابده توفقسز احرامدن چیشلیدی .

مکھدن قایتقاندہ رسول اللہ غہ فتح سورہ سی نازل بولوب حدیبیہ معاہدہ سندن متأثر و محزون بولغان اصحابنک کوکلرن شادلاندردی . حدیبیہ صلحینک اسلامیت ایچون فوق العادہ فائدہ لی بولاچغینہ ، بونک حقیقتاً فتح ایدیکنہ قناعت حاصل ایتدیلر . صلح حقنہ رسول اللہ نک فکری طوغرو اولوب اولزری خطا ایتدیکلرن آکلادیلر . رسول اللہ غہ قارشو قیادیقلمری بعض کیلوشسز معاملہ لرینہ اوکئوب استغفار ایتدیلر .

حدیبیہ معاہدہ سندن بر آز وقتلر صوگ «ابوبصیر» اسمندہ برسی اسلامیتنی قبول ایتوب مدینہ گہ کیلسہ دە رسول اللہ قبول ایتہ گانلکدن شام یولندہ بر یرگہ باروب اورنلاشدی . یوقارودہ ذکر ایتلگان «ابوجندل» دە مشرکلر دن قوتولوب ابو بصیر یانینہ باردی . صحرا عربلرندن دە بیک کوب کشی بونلر یانینہ حییلوب شام یولندن کیچکان مشرکلرنگ کروانلرینہ هجوم ایتہ باشلادیلر . بونلر نک طالاولرندن بیزار بولغان مشرکلر رسول اللہ غہ ایلیچی یباروب معاہدہ نگ ایکنچی مادہ سن بوزوون اوتندیلر . بناء علیہ بو مادہ بوزولوب اسلامیتنی قبول ایتوب مکھدن مدینہ گہ کیلگان کشیلر قایتارماسقہ بولدی .

حدیبیہ واقعہ سی مناسبتیلہ بقرہ سورہ سندنہ بر نیچہ آیت نازل بولوب اشہر حرم دە قتال، حج، عمرہ، احصار حکملرن بیان ایتمشدر . بقرہ آیت ۱۹۰ - ۲۰۳ . ص . یکبولاضف .

لطائف

۱۵۹

خاتوننی ایله گوزل ترکک ایدہ آلمان بر آدم ، خاتوننی ایله چقرشدیغندہ : «سینی آدیغم کوندن بیرلی ، نکاح اوقولدیغی کون گہ لغت او قومقدہ یم» دیش . خاتوننی ایسہ بوکا جواب اولہرق : «مذکور کون گہ لغت او قورغہ حقک یوق؛ چونکہ عمر مزده طنح اوئتش بر کون اولدی ایسہ شول نکاح او قولدیغی کون اولور» دیشدر .

کیلہ چک» دیب اصحابنی قناعتلندر مکچی بولسہ دە سوزی کوب تأثیر ایتمہ دی . فقط رسول اللہ هنوز اولگی فکرندہ قالوب صلحنامہ نی یازدردی . یازوچی علی بن ابی طالب ایدی . هر ایکی طرفدن شاهد (۱) نر احضار قیلندی . صلحنامہ ایکی (۲) نسخہ اولوب برسی «سہیل بن عمرو» دە قالدی .

صلحنامہ یازلغاندہ بر نادرہ واقع بولدیکہ رسول اللہ نک فوق العادہ صلح طرفداری ایکانلگینہ آچق دلیدر: رسول اللہ صلحنامہ نی «بسم اللہ الرحمن الرحیم» لفظی برله باشلارغہ تلہ سہ دە «سہیل» ہونی قبول ایتمہ دی ، «باسمک اللہم» دیب یازدردی . سوکرہ رسول اللہ «ہذا ما صلح علیہ محمد رسول اللہ سہیل بن عمرو» دیب املا ایتدی . «سہیل» بوکا قارشو «ای محمد سینک رسول ایدککنی بلسک مکھدن منع ایتاز، سینک برله محاربہ دە ایتاز ایدک، بونک اورننہ محمد بن عبداللہ دہ یاز» دیدی . رسول اللہ «علی» گہ «رسول اللہ سوزن بوزوب آنک اورننہ» محمد بن عبداللہ «عبارہ سی بازوغہ امر ایتدکدہ علی بوزوغہ راضی بولماغانلقدن، اوز قوی برلہ بوزدی .

اصحاب کرامنک مشرکلرگہ فوق العادہ آچولری قاباروب محاربہ گہ بر اشارت کنہ کوتوب طور دیقلمری، محاربہ بولغاندہ غالب کیولوری دە بیک محتمل بولدیغی خالدہ رسول اللہ نک بونلر نک خاطر لرینہ رعایت ایتمیچہ بو قدر آغر شرطلر برلہ صلح عقد ایتووی، بو صلحدن اسلامیتکہ غایت فائدہ لی نتیجہ لرتو اچن امید ایتدیگنہ دلیدر . واقعاً اش رسول اللہ اویلاغاچہ بولدی . حدیبیہ معاہدہ سندن صوگ مسلمانلر مشرکلر برلہ اختلاط ایتہ باشلادیلر . اسلام برلہ عربلر آراسندہ بولغان پردہ کوتارلدی . اسلامنک دین سماوی ایدیکنہ اشانویچیلر کوبہ یوب اهل اسلامنک عددی شاقطی آرتوب کیتدی . سہیل برلہ مصالحہ عقد ایتلگان چاقدہ مکدہ ہجرتدن ممنوع بولغان و مشرکلر طرفندن تورلی عذابلرغہ معروض بولغان «ابو جندل» اسمندہ بر صحابی مشرکلر دن قاجوب رسول اللہ حضورینہ کیلسہ دە سہیل نک راضی توگولگن کورگچ رسول اللہ ہونی حمایہ سینہ آلمادی . مشرکلر طرفندن کیری مکہ گہ قایتارلدی . بونک ایچون دە اصحاب کرامنک کیفلری قرلدی .

مصالحہ تمام بولغاچ رسول اللہ اصحاب کرامغہ احرامدن چیشلورگہ (قربانلرن چالوب چه چلرن آلورغہ) قوشسہ دە مصالحہ نک آغر شرطلرندن متأثر بولغان اصحاب، امثالہ قصورلق قیلیدیلر . (۱) رسول اللہ طرفندن بولغان شہادلر اچندہ ابو بکر، عمر، عبدالرحمن بن عوف بار ایدی . ابن الاثیر ص ۷۷ ج ۲ . حلبیہ ص ۲۶ ج ۳ . مشرکلر طرفندن شہادلر مرکز بن حفص و حویطب بن عبدالعزی ایدی . حلبیہ ص ۲۶ ج ۳ . (۲) حلبیہ ص ۲۵ ج ۳ .

نكار خانم حضورنده (*)

نیچوندر شعرلرن اووقوغانده نكار خانم مینم کوگل گه حزین، متأثر، آور باشلی، آز سوزلی بر خاتوندر توسلی طویولا ایدی. کورشکاج بئونه ای بو تصورم نك عکسی چقدی.

اون ۴۰-۴۵ یاشلرنده الوغ گوده لی، سیمز، تازا، شاد کوگلی، کوب سویله وچان، راحتله نب شارقلداب کولوچان بر خانم ایکان. صحیحی غام یاوروپالی بر خاتون شیکلی. جیگل. جیگل سویله رگه، بر سوزدن ایکنجیسنه تیز تیز کوچارگه یاراتا. کوب نرسه بله، کوب نرسه سویلی. لکن بزنگ شوق خلقی شیکلی بر سوزنی اوزایتمی، بحث و اعتراض کبک، صحبت گه آورلق پیره طورغان نرسه لر ایله کوب ماتاشمی. قای غنه طوغوروده سوز آچاسه ده مسئله نك ایك روحلی یرن انتخاب ایله سویلی و فکرن بیان ایته.

بز آنک ایله کوریشورگه یوسف افندی آچچورین و یاش تورک شاعرلرندن جلال ساهر بک ایله اوچاو باردق. بز باروب کیرگاندن نكار خانم اوزینک بولمه سنده پیا نیو اویناب طورا ایدی. تمامیه آفرانقه کیونگان. باشی آچق. بزنی بولمه سنده اوزی قارشى آلدی، باوروبا عادتجه قولن او بوب کورشدک. جلال ساهر بک آنک ایله الوکدن طانش ایکان. بز لرنی ده تقدیم ایوب طانشدردی.

ارطوریشو، برلن نكار خانم یوسف افندیگه خطابا:

— تورک یوردنده مدحت افندی مرحوم حقدن بیک یاخشی یازغانسز، بیک زیاده متأثر بولدم، مرحوم ایله آز کوریشه ایدک، لکن ایك یاقن کوردیکم ذاتلردن ایدی، آنک وفاتی میگا فوق العاده تأثیر ایدی، نیدی و سوزنده دوام ایله: وفاتدن صوگ اون کونلر اونکاج عالمسن تمزیه ایچون ییکفوزگه آنک ایووینه کتیدگن و آنده متأثر بولوب کون بویونچه یغلاب اونکار دگن و صوگ دفعه اوله رق آنک ایله برگه آشاغان اوستالده گی صوصاوتلری واستقانلرنک جماد اولدقلری حالده حالا شول کونجه سلامت طورولری وبتون و جودی بر روحدن، علم و فضلدن عبارت بولغان مدحت افندی نك یوق یولوب کیتووی اوزینک کوگلیته بیک (*) ترجمه حالی مشهور خاتونلره کتابنده یازلشدن. «شورا».

نق تأثیر ایتدگن بیان قیلدی و: «شوندن قایتووم برلن مرحوم مدحت افندی حقدن اوزننک تأثیراتنی شعر ایله یازوب «شهبال» زورنالیته ییاردم؛ بو نومیرغه اولگورمه دی دیه باصماغانلر، ایندی کیری صوراتم. غزته و زورناللرغه یازغان نرسه ک تیز باصلاما دیسه آنک هیچ فزینقی قالمی، آچو کیله باشلی دیدی. «کوییه سی قالغان بولسه سزگه او قوب کورسه تکان بولور ایدم، مع التأسف یازغان نرسه لرنم نك هیچ یرندن کوییه آوب قالو عادتیم یوقدر دیه علاوه ایتدی.

سوز، دارالفنون زالنده بولوب اونکان خاتونلر قونفرانسینه کوچدی. آنده آنک اوزینک شعرلرندن وباشقه خاتلرنک نطق و شعرلرندن بحث ایتدی. صوگره خانملرنک بیرگان اعانه لرنه دائر سوز آچیلدی و بونک اوزرنه مصاحبت یاخشوق جدی روشک کروب کیتدی. شویله که:

نكار خانم نك: «اعانه بیروچی خاتلرنک ایك کویسی توبان و اورتا صنف لردندر، یوغاری صنف خاتلر قونفراس غده آز کیلگانلر، کیلگانلری ده اعانه بیرمیلر، بیرگاندده اصلا اوز درجه لرنه مناسب روشده بیرمیلر، غایت آز بیرلر. حالبوکه بزنگ یوغاری صنف خلقمزده بیک بای آدملر، آى غه بر نیچه شهر مک لیرا داخودلری بولغان کشیلر بار. وطن و ملت نك شوندى مشکل وقتنده آنلر کوبردک بیررگه تیوش ایدی. عجبا سببی نیدر؟» دیه صور اوینه قارشى یوسف افندی:

— بونک سببی معلوم، خانم افندی، یوغاری طبقه خلقی موندی اعانلر برلن گنه وطن نی قوتقارو و عثمانلی لیراطورلنی نك استقلالن صاقلاو موندن صوگ ممکن توگل لگن یاخشی آکلیر، بو بیرلگان آچچهلردن باری بر، کوب فائده کیلمی دیب ایسابلیلر، شونک ایچوندن آلاز اوزلرنک شخصی و خصوصی منفعت لرن کوزه تب، آچچهلرن اجنبی بائقهلرده یاتقرونی آرتوغراق کورهلر. اما احوالدن یاخشی خبردار بولماغان صنف لر ایسه هنوز امید ایله یاشیلر، شونک ایچوندن آلاز قوللرندن کیلگان قدر فداکارلقدن طارتیمیلر، دیدی.

بوکا قارشى نكار خانم:

— بیک طوغری، ایندی موندن صوگ بزنگ مستقل یاشی آلوومزنی و اوز اوزمزی اداره قیلوومزنی امید ایتو بوش بر خیال غنه در. آنک ممکن توگل لکن البته بارمزده بله مز، نی قدر آور بولسه ده تلر تله ماس بونی اعتراف ایته مز، شونک ایله برابر، ملتنگ شوندى احتیاجلی بر وقتنده، فقیرلر اوزلرنک آقق صومالرن یوروب طورغان وقتده، بایلرنک شول قدر صارانلق کورسه تولری بیگره ک کوگلسز بر ایشدر، آنلر هیچ

بولماسه باشقه لر كوزنده اوزلرينگ حثيت و ناموسلرن صاقلار ايچون گنه بولسه ده بيررگه تيوشلر ايدى * ديدى .
مين نكار خانم گه :

— مملكتنگ استقبالي حقتده نيچون بو قدر مأيوسسگز .
خانم افندى ، آناتولى نك ترقى و اعماريدده نمكن بولماس ديب اويديسزمني ؛ بعضا ايرلر مأيوسيت گه توشكاندده فضيلتلى وفداكار خاتونلر نك آلارغه جسارت يوروب زور اشدرگه سوق ايتكانلكرى تاريخلردده كورلگلى بيت ، سزده ده شولاي بولماسى ايكان ؛ ديدم .
— بزده نيچك آلاي بولسون ، بزده خاتونلر يوق ، ملت نك يارطى ياغى مفلوج (پاراليچ) ، يارطى ياقلى كشى ياشى آلمانغى شيكللى ، يارطى غنه ياقلى ملت ده ياشى آميدر ، مونه اوزگر كورگانسزدر ، بارى بزده ياورويادغى شيكللى خاتونلر حياتى ، البته يوق ؛ شولاي بولغاچ بز ، خاتونلرى تريك بولغان ياوروباليلرغ ، قارشى طورآلاچق توگلمز ، آنلر نك اسارته محكومز ، ديدى .

— صوك سزده ده خاتونلرغ ياورويادغى مناسبيله حيات بيرورگه نمكن توگلمى ؛ گرچه صوكه راق قالونسه ده ئلى بيت وقت بتوناي اوتوب بتمه گان ، ديوموه قارشى :

— خاتونلرغ چن حيات بيرو بالگر مكتبلر واسطه سيله گنه نمكن ، آنك واسطه سيله خاتونلرني ترگررگه ايك آزى يكرمى بيش يل وقت كيرهك ، حالبوكه چيتر آنى كوتوب طورميرلر ، بزگه هجوملرنده هر كون و هر ساعت دوام ايتلر . يارطى ياغى پاراليچ بر كشى بلهن ، بتون گوده سى سلامت بر كشى صوغشقانده بونلر نك قايسى جيكار ايكان ، ديه شهبه لئورگه اورن يوقدر ، ديدى .
سوز خاتونلر نك قاجولرى ، جمعيت لرگه قاتاشا آلمانلرى مسئله سينه دائر آچيلدنى . بو خصوصده نكار خانم نك فكرى بويله در :

تورك خاتونلرى قاجى يوررلك ، اوزلرن اوزلرى طوتا بولرلك درجه گه كيلمه گانلر . خصوصاً تورك ايرلرينك خاتونلرغ ، قاراشى بيك ناچار . آلاز خاتونلر حقتده اوزلرن اوزلرى طوتا بلعيلر ، خاتونلر بلهن قاتاشولرينه مساعده ايتلورلك ايرلر استانبولده بارمق بلهن سانالورلق درجه ده آذرر . شونك ايچونده اگر حاضر خاتونلر قاجى يورى باشلاسه لر و جمعيت لرگه قاتاشسه لر ، ئلله نى قدر زداتلر چغاچق ، تورك قومى باشقه ملتلر قاشنده كولنچ ومسخره بولاچق ، شول سببلى الوك علم ومعرفت ايله قوراللانوب ايرلرده ، خاتونلرده اوزلرن اوزلرى طوتا آلورلق درجه گه يتكانچه گه قدر قاجونى بتررگه تيوش توگل و خاتونلر ايله ايرلر نك قاتاشولريده موافق توگلدنر .

نكار خانم آيته : تورك خاتونلرى اوزلريده آچولونى برده ، تله ميلر و آچيلو طرفدارلرن ياراتميرلر ، ئلى اشلايه فلان كيوب چغو توگل ، حتى چارشافلرني آزغنه ياكى موداچه راق ايتوب كيگان خاتونلرني ده عييليرلر ، جيولش فلان ياصى باشلاسهك ، باشلرمني آچارغه توگلمى ، ديه قورقوشلر ، ايرلرده و حكومت ده خاتونلر . مزنك شول ايسكى روشچه طورولرن قوتله دكلرندن بزده خاتون مسئله سينك تيزدن حل ايتلورن اميد ايتارگه اورن يوق ؛ كورده . سزدر ، بزده حكومت ياكه «اتحاد ترقى» پارتيسى سياسى اشلرده آزارق قصنى لق غه توشه باشلايسه عوام نك فكرن اوقشار ايچون خاتونلرغ به يله نه لر : مسلمان خاتونلرى * آداب مليه و قواعد اسلاميه گه مخالف يورماسونلر * ديه پاليتسه گه امر بيرلر . شولاي بولغاچ بيچاره تورك خاتونلرينك عالى نيچك ايتوب اوزگارسن ، دى .
يوسف افندى :

— مونه سلانك ده مسلمان خاتونى مسئله سى تيز حل ايتلدى ، آنده يونانلر كيوب كرو برلن مسلمان خاتونلرينه چارشاو بوركانب قاجوب يورونى منع ايتديلر ، اگر فرصت قولمزدده وقتده بوندى مسئله لرنى بز اوزمز حل ايتاسهك مونى باشقه لر حل ايتار هم بونك حل ايتله چكى كوېگه بارماوى حقتده مدت تعيين ايتوب بحث له شرگه نمكن . ديدى .

نكار خانم نك : كوتومو مدت قوياسز ؛ ديوروزه قارشى ، يوسف افندى : ايك كويى اون بيش يل ، ديدى .

بو وقت بولمه گه ياكى مسافرلر كيوب كردى . بونلردن برسى توركيه نك مشهور اديبلرندن و سابق گوبرناطورلرندن سايمان نظيف بك قرداشى اديب و شاعر على فائق بك ، برسى سايمان نظيف بك نك اوغلى سعيدبك و برسيدة معارف ده خدمت ايتوجى رشيد بك ايديلر .

بولار كرگچ سوز ادبيات اوزرينه كوچدى . معلومدر ، كه موندغى اديب و محررلر يازو يازمق خصوصنده ايكي گه بولينلر . بر قسمى ساده تل ايله هر كم آگلارلق توركچه يازو طرفنده لر ، ايكنچى قسمى بيك كوب عربى ، فارسى لغتلر قوللانوب ، اوزون و طمطراقلى عبارلر ايله يازو طرفنده لر . اولگيلر ، يازودن مقصد آگلانو ، شولاي بولغاچ نمكن قدر ساده يازارغه كيرهك ، ديبلر . ايكنچيلر ايسه ادبيات اول صنايع نفيسه دندنر ، عوام آكلاسون ديب خواص نك عوام درجه سينه توشووى جائز توگلدنر . عوام نك آلك اوزينه مخصوص اورام تلى بار ، اول شونك بلهن ماناشسون . اما اديبلر و شاعرلر ادبيات و شعر نك قيمتن توشوررگه توگل ، مندررگه طرشسونلر ، ديبلر . بو مسئله نك موندده بيك اوتكون وقتلرى بولغان . بو طوغروده كوب بحثلر بولوب اوتكان . حتى

و بیاررگه حاضرلهب قویغان تشکر نامه سن اوقوب کورسه تدی .
 یه رلوتی ایسکی دن بیرلی تورکرنی یاراتوچی بر فرانسوز شاعر
 وادیبی در . بو صوغش وقتنده بتون فرانسوزلر و بتون فرانسیسه
 غزته لری تورکرگه ایس کیتکیچ دشمانلق کورسه تدیکلری حالده ،
 یالکر یه رلوتی ، قاپودفاره ر ، استیفان لودزان کیی ایکی اوچ محرر
 و سوسیالیست ژورده س ننگ « اومانیه » غزته سی گنه تورکر فائده
 سینه یازدی لر . یه رلوتی « تورکیه اولوم آلدنده اسمی ایله یازغان
 صوکی کتانبده ، تورکرنی بیک قزغانوب ، بالقانلیلرنی ویاورویانی
 تورکیه گه قارشی بویله حرکت ایتوده حقسز چغاروب یازغان .
 شونک ایچون آگا ، مدافعہ ملیه جمعیتی اسمندن رسما تشکر بیان
 ایتدی . محمود شوکت پاشاده تشکر تیلیغرامی یارگان . حاضر تورک
 ضیالیلری آگا قیمتلی بر قلم قارا صاوت هدیه ایتار ایچون بر نیچه
 مک فراتی اغانه قید ایتدی لر . مونه نکار خانمده اوز طرفندن
 یه رلوتی گه شول خصوصده تشکر بیان ایتوب خط یازغان ایکان .
 خطی اوزون ، اثرلی و البته شاعره لر قلبندن و ازیبه لر قلمندن
 چغارغه لایق روشده در . خطندن آگلشلدیغنه کوره ، نکار
 خانم یه رلوتی ایله الوکدن طائش اولوب آنک ایله مخایره سی
 بارددر . صوکی ، پاریزغه باروونده اوزی برلن کوریشورگه موفق
 بولا آلمانغلی ایچون تأسفلر بیان ایته .

شول طریقچه تورلی نرسه لرگه دائر سویله شب نکار خانم
 حضورنده بر ایکی ساعت قدر اوطورغاندن صوگ مساعده سن آلوب
 وقبولی ایچون تشکرلر بیان ایتوب یاتندن آیرلقد .

نکار خانم وینگریالی عثمان باشانک قزیدر . سوز آراسنده
 اوزلرینک یاوروبالی اولدیغن آگلالتقالب قویدی . سویله شونده ،
 اوزن طوتوونده وحتىی سیما وقیافتنده ده مجارلق ویاوروباللیق
 کورینوب طور . علمی کیک . ذهنی اوتکون ، حال ومعیشتی
 یاخشی بولغانلقدن نکار خانم اوز طوغروسنده بیک بختلی بر خانم
 در . فقط ، اصل تورک خاتونلرینه ، آناتولی آنالری و قزلرینه
 موندی فاضله و عالمه خاغلر ننگ فائده لری تیسه بیک گوزهل بولور
 ایدی ، لکن . مع التأسف ، یوقدر . نکار خانم ننگ یازغان نچکه
 حسیاتی شعرلرن اوقوب استفاده ایتوچیلر استانبولده غی بر نیچه
 یوز ادیبلر وشاعرلر گنه در . شول سببلی نکار خانم گه ، نهردهم یاتقان
 خزینه دبه رگه طوغری کله در . شونک ایله برابر ، بر ملت اچنده
 موندی خاغلر ننگ وجودی شایان افتخار و اول ملتک اعتبار
 وحیثین آرتدروغه سببدر

۱۰ فیورال ۱۹۱۳ . ف . کریموف .

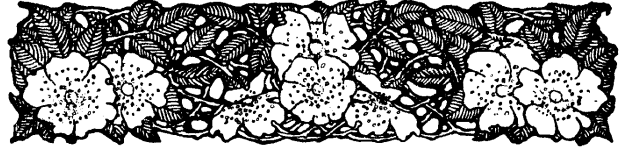
بزنگ عیاض افندی اسحاق ده مونده وقتنده شول مخروط باشندن
 اوچوب یوررگه تله وچی ادیبلرگه قارشی بیک حقی و معقول
 مقاله لر یازوب اوزلرن مؤاخذه ایتکان .

لکن ، بختسزلک گه قارشی مونده کینه شول ادبیاتنی خلق
 طرفندن آگلشلمی طورغان نرسه دیب ظن ایتوچیلر اکثریتده در .
 شونک ایچونده استانبول غزته لرن ، استانبول تلن و ادبیاتن
 آناتولی خلقی ننگ یوزده بیسی ده آگلومی ، بولار هواده
 اوچار ، تگیلر یرده سورونه لر ، آرالرنده هیچ بر مناسبت حاصل
 بولمی طورادر . ادبیات ، کشی آگلومی طورغان تلده یازیلورغه
 تیوش دیوچیلر ننگ مونده اینک قوتلی طرفدارلرندن برسی
 یوغاریده مذکور سلیمان نظیف بک ، برسی آنک برادری اوشبو
 علی فائق بک و برسیده مشهور ادیب جناب شهاب الدین بک در .

یوسف آچورین و جلال ساهر بکلر ایسه ساده یازو ،
 یازونی کشی گه آگلانو ، سوز سرباسینه بوماو طرفنده لدر . مونه
 شول سببلی ، نکار خانم بولمه سنده ادبیات حقنده سوز باشلانو برلن
 درحال ساده یازو یا که عالی یازو مسئله سی مذاکره گه قوبولدی .
 ایکی باقده اوزلرینک فکرلرن مدافعہ ایته رگه ، دلیللر و مثاللر
 کیتررگه کرشدیلر . بولار اوزون بولغانلقدن مونده یازوب طور
 آلمیم . باری قزق ایتوب شونی غنه ذکر قیلوب اوتیم : علی فائق
 بک ایته : ساده یازوچیلر زیتلی و گوزهل طولمه باغچه سرایندن
 چغوب بالچی زغله نکلرده طوررغه تله وچیلدره ؛ باشنده غی عقلی
 سلامت بولغان کشی شونی نلرمی ؟ خلق آگلومی ایکان . آگلا
 ماسون ، صنایع نفیسه اول اوزی ایچون اوز طوغروسنده مستقل
 بر نرسه در ، شعرنی موزیقهنی عوام خلق آگلاسون دیب اورملا .
 شدررغه یاراماغان شیکلی ادبیاتده شولایوقدر ، دی .

نکار خانم اوزی ایسه ایکسینه ده طرفداردر . اول ایته :
 عوام غه وعموم غه آگلانو تیوش بولغان نرسه لر ، ضرر یوق ساده
 یازلسون ، اما عوام آگلوی ننگ اهمیتی بولماغان نرسه لر شول
 عالی لسان برلن یازلسونلر ، آنده غی لطافتنی ، آنده غی بدایع
 و محاسن نی طاشلارغه ، نهردهم ایتوب یوغالتوررغه یارامی ، دی .

صوکره سوز تورک خاتونلرینک کیوملری مسئله سینه کوجوب ،
 یاشماقی کیلوشلیرک ، یوقسه حاضرگی چارشافی ماتورراق ایکانلگی
 حقنده سویله ندی . بو مسئله ده طوغری حکم بیره چک ذات طبیعی
 نکار خانم اوزی اولدیغندن ، اول جای کونی لودقه لردده ،
 صحرا رده یوروگانه یاشماق کیلوشه ، اما بولای وقتلرده ، شهر
 اچنده البته چارشاف ماتور ، دیدی . صوغش حقنده ده سوز
 قوزغالوب اوته بر و خبرلر سویله ندی . بونک اوزرینه نکار خانم
 اوزینک ، فرانسوز محرری مشهور یه رلوتی گه فرانسوزچه یازغان

طوفان مسئلهسى وعالمجان الادريسي

اوتكان يىل ۲۳-۲۴ نچى عدد «شورا» ده عالمجان افندى حضرتلرنيك «طوفان» حقتدهغى مقاله لرني اوقوب، بو طوغروده قىلغان تحقىق لرني فضلرنيه دليل ايتدك. مذكور افندى «طوفان» نك كره ارض غه عمومى توگل، بلدك آزيا قطعه سینه گنه مخصوص بولديغى، بردن حضرت نوح (عليه السلام) نك بعثلى عمومى بولمىچه، يالكر اوز قومينه گنه مخصوص بولديغى ايله و ايكنچيدن «طوفان» عمومى بولسه، نوعلى ميلونلر و افرادلرى ميلياردلر ايله سانالغان قباحستز حيوانلر نك هلاك بولولرى لازم كيلاجكى ايله استدلال قيلمشد.

اولكى مقدمه سینه عالمجان افندى اوشبو دليللر ايله فائده لته در: «انا ارسلنا نوحا الى قومه. وكان النبي يبعث في قومه خاصة وبعثت الى الناس كافة». لکن بوکا اوشبو طريق ايله جواب بىررگه ممکن: حضرت نوحدن ايلگارى آدم بالاسى هر چند كوب بولسه نرده ثود، عاد، تبع قوملرى كىبى قوم قوم، قىيله قىيله بولوب آيرلولرى معلوم توگل. چنانچه: «وما كان الناس الا امة واحدة فاحتلفوا» آيتى مونى بلدرر. حضرت نوح، آدم عليه السلام زمانينه ياقين بولديغندن شول وقتدهغى آدم بالالرى برگنه قوم حساب ايدليكندن: «انا ارسلنا نوحا الى قومه» آيتى صادق بولور. خلقلر نك قوم و قىيله لرگه آيرلولرى «طوفان» صوكنده بولسه كىرەك. شونك ايچون هر يىغمبر، اوز قوملرنيه اضافه ايله «والى ناد اخاهم هودا. والى ثود اخاهم صالحا. والى مدين اخاهم شعيبا. وارسلنا موسى الى فرعون وملاءه.» ديه بيان قىلغان بولورده: «وكان النبي يبعث الى قومه خاصة وبعثت الى الناس كافة» حديثى درست ويىغمبرمز نك رسالتيني عرب قومينه گنه حاصلو چيلرغه جواب بولور. ياكه «نبي لر اوز قىيله لرنيه گنه خاص بولوب، بز نك يىغمبرمز عام بولديغندن: «وكان الرسول يبعث الى قومه خاصة» دىعاى، بلدك: «وكان النبي يبعث الى قومه خاصة» ديگان بولور. نييلر نك بعثلى خاص بولمقن رسوللر نك بعثلى خاص بولمق لازم اياز. حضرت نوح اولوالعزم صنفندهغى رسوللردن بولديغى ايچون اوز وقتدهغى انسانلر نك جمله سینه مبعوث بولسه كىرەك.

ايكنچى مقدمه سى ده، الله تعالى هيچ اش حقتده هسئول بولماد.

يغندن و اوز اختياري ايله نله ديگن قىلديغندن اوز اوزندن مدفوعدر. حضرت صالح (عليه السلام) دوه سيني نهايت سيكر قدر آدم اولدرمش ايدى، شونك سيبندن كوب خلق هلاك بولدى. «طوفان» آيزاده گنه بولغان صورتدهده قباحستز يىك كوب حيوا نلر نك هلاك بولولرى لازم كيلور. اگرده طوفان عمومى بولماسه ايدى: «قلنا حمل فيها من كل زوجين اثنين» ديه هر قايو حيوانلردن بر جفت آلو ايله امر بولوغه حاجت توشماز ايدى. «وجعلنا ذريته هم الباقين» تفسيرنده كشاف صاحبي حضرت قتاده دن: «نوح يىغمبر نك سام، حام، يافث اسمنده اوغللرى بولوب اولگىسى عربلر، فارس و روملر باباسى، ايكنچىسى مشرق ايله مغرب آراسندهغى قارالر باباسى، اوچونچىسى تورك، ياچوج و ماچوج باباسى» ديه نقل قىلادر. شوگا كوره ير بوزنده كى خلقلر نوح يىغمبر بالالرى بولورغه توشلى. «ثم اغرقنا الاخرين» سوزى ده طوفان نك عام ايدىكنى آكلاتور. فخرالدين الرازى ده «قل يا نوح اهبط بسلام منا وبركات عليك» تفسيرنده: «بتون انسانلر نوح يىغمبر نسلندن بولوب نوح (عليه السلام) ايكنچى آتادر دىش. بو قدر الوغ علملر حقتده «توراتدن آغانلر» ديرگه نيچوك ممكن بولور؛ زمخشرى «وهى تجربى بهم فى موج كالجبال» تفسيرنده: «ير ايله كوك صولرى بر برينه طوتاشدى ده نوح عليه السلام كيمه سى صو ايچنده بالق روشنده يوردى» ديه در. موگا كوره ير ايله كوك آراسى صو ايله طوتاشقان بولادر. بو سوزده طوفان نك عام بولديغينه دلالت قىلا.

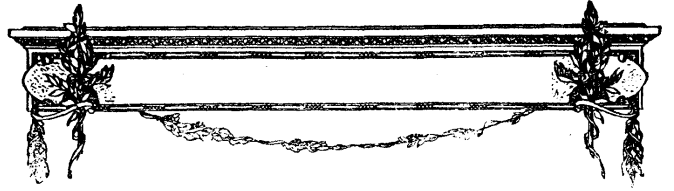
«ولاتزر وازرة وزر اخرى» حكى قىامت معامله سینه راجع بولسه كىرەك. نوح يىغمبر نك معاصرلرى نيندى كسبده بولمقلىرى معلوم توگل. كفر كسب ايتكان بولمقلىرى ممكن. شونك ايچون «كل نفس بما كسبت رهينه» آگا خلاف بولماز. بوتقد بىرده «ان الله لا يغير ما بقوم» آيتينه ده خلافتق كورلماز. «رب لاتذر على الارض من الكافرين ديارا» ده «ارض، سوزى مطلق بولوب، شول مطلق حالتچه مراد بولورغه توشلى. آندن ايسه بعض ارض نى اراده ايتمك حقيقتنى قويوب مجازغ، بارمق بولادر.

بالجملة طوفان نك عام بولولونى اثبات ايتوچيلر نى «متعصب» دىك، تفسير بابنده بى نظير ذاتلرغ، طعن قىلمق بولور.

خجندە اويازنده سيد باباخان توره يىف .
ملا عبدالكريم ملا عبدالرسولوف .

قطعه

بن چالشم، سن اوينادك غافل!
سنميسين، يوقسه بنمى يم عاقل؟ .

اخلاق و «عین العلم»، کتابی

مصنفی یقیناً معلوم ہونا چاہئے کہ «عین العلم» رسالہ سی بیچون بتون اسلام مملکت تارندہ درس کتابی اولہ رقی قبول ایدلش؟ درس کتابی بولویونک سببی، طوقان مسلکی و اہالی اسلامیہ گہ تأثیری.

«علماء» اسمندہ گی صنف، بر برینہ حسد لرینگ نہایہ سیلہ، سوبہ شمایہ چیہ تیک اوطور سہ لر شول آرادہ بریسی: «منہ مین حضرت لہر فلان پیردہ بر حضرت می شولای کوردم، شول درست بولامی؟ دیہ فرمسقہ اوپاسینہ طایاق طغوب بوطار ایدی. بری درست، ایکنجیسی توگل، اوچونچسی مکروہ، دورتہنجیسی واجب، بشنجیسی حرام، آلتنجیسی فرض دیہ میدانہ آطور ایدیلر. مونہ غولور، مونہ افراطلر، مونہ قچقرش و طالاشلر، نہایہ سز طاوشلر! موندی حاللر، ایسروکلر مجلسلر ندہ بولماز ایدی. مینم بوسویلہ دکئی، اون سہ لر آرت غہ قایتوب مجلس حاللرینی تیکشرگان ہر انسان بلور. عین العلم، مسلکی ہر حالہ افراط یا کہ تفریطدن عبارتدر. عبادات باندہ غی تعلیماتینی، توگل بر انسان، بلکہ بتون اسلام اہالیسی بر قلب گہ مجتمع اولوب اجتہاد قیلہ لردہ اجر اسندن عاجز قالورلر؛ شول درجہ دہ افراطدر. ایندی باشمزغہ بر کون کیلدی، اسلام بالالری بو آغرقلرینی تحملدن قام عجزلرینی بلدیلر، صلاح و اصلاح دیگان شیلردن امیدلرینی اوزدیلر و بتولہ ی قول سلترگہ کرشدیلر. «مبتدع، ضال و مضل، کافر» دیہ باغرغہ ایسکیک طرفدارلرینہ یولار آچلدی. بو حاملز ہنوز دوام ایدر. منہ «دین» اسمندن افترالر، خیاتلر، سعایہ لر میدان آلدی. بو نرسہ لر اخلاق و معاملات باندہ تفریطنی موجب بولدی. حق تعالی طرفندن اوج سمایہ ترقی قیلدرو ایچون انساندہ خلق قیلنمش ہمہ عواطف و فضائل تقییح ایدلدی، دنیاوی علم و معرفت مذموم، جہالت و تقلید محمود کوردلدی. شوبلکہ اسلام بالالرینگ عقللری آغولاندی، یالقاولق غلبہ ایدی. حسن اخلاق بتدی، عطالت اور نلاشدی، نہایت اوشبو بولدیغمز حال گہ توشدک. ایندی یوروپالیر بتون دنیاغہ جابلگان اسلام بالالرینہ خوجہ بولدیلر. اسلام بالالری قیلر کبی آتارغہ خدمت ایتلر. بز ایندی آوروپالیر سیاستندہ اوینچاق بولدی. بزنی شار اورتندہ بر یاقدن بر یاقغہ صوغوب یورتلر. آنگلیہ وزیر ی غرہ ی، کشکہ سی بر طرف غہ صوقسہ ولہیلم ایکنجی طرف غہ صوغوب ییارہدر. لا الی ہولاء ولا الی ہولاء مذہب مین بین ذلک اولہ رقی اورتالقدہ یوریز. ایندی مملکت بتدی فقط ملت قالدی. اگر دہ عین العلم کبی کتابلرینی درس قیلغانچی رسول اللہ و سلفلرنگ تاریخلرینی اوقوعان بولسہق، رسولمز (صلی اللہ علیہ وسلم) ہم اصحابینک نی مرتبہ لر اجتہاد قیلغانلرینی بلسہک، حتی مبارک تشری صنغانچی طرشقانی کولکمزگہ برکتکان بولسہق، بلکہ اعتقادمز درستلہ نور، ادعاغز تغور، نشاطمز آرتور، وجداغز حاکم بولور ایدی. بو کبی جینک و یالقاولقدن اوپالور، نصف ایماغز بولغان حیا ایلہ صفتلار نور. اشمز دہ بتولہ ی باشقہ چہ

بیشچی عصرلردن باشلاب بتون اسلام علماسینک فکری ہندولرنگ تصوفی ایلہ آغولاش ایدی. شول سبب دن دین اسلامدہ ترہب حرام اولا طوروب ترہبک مقدمہ لرینہ سلوک قیلندی. زمانلرنگ مروری ایلہ بو مسلک غایت قوت تابدی و شوک ایچون اسلام علماسی اوشبو مسلک گہ خدمت ایتوچی رسالہ لرینی قبول ایتلر و فوق العادہ غلو قیلغانلرینی عمل گہ صالا ایدیلر. عین العلم رسالہ سی شول ترہب یولندہ چیکسز خدمت قیلغانلقدن اختیار ایدلدی. شول عصرلرنگ ابدالرندہ اسلام علماسی قاشندہ علم دیک اولگیلرنگ چوالچق عبارتلرینی مطالعہ قیلودن عبارت ایدی. بر عالم علمینک قوتی، متنافر ہم غریب عبارتلر ایلہ تعبیر قیلوی ایلہ اولچانہ ایدی. چونکہ اجتہاد قیلوری حرام ایدلش انسانلرنگ عقللری بوغاولنمش و «اولی الابصار» جملہ سندن چقارلش ایدیلر. لکن عربزی اولہ رقی حر ہم چیکسز فکرلرگہ مستعد خلق قیلنمش عقل، حق تعالی نک ارشادیلہ ہنوز حریتی آرزو قیلور و بو یولہ حرکت قیلور ایدی. فکرنی اطہار قیلورغہ کرشویچلرگہ: «یوق سین بصیرت اہلی توگل سین!» دیہ باشینہ صوغہ ایدیلر. شول سبب دن عقل، بالضرورہ اولگیلرنگ مغلق و قاصر عبارتلرینی مطالعہ ایلہ تسلی قیلورغہ باشلادی. عقلنگ احاطہ سی غیر محدود بولدیغندن نہایت درجہ دہ تعقیدی عبارتلر ازلی ایدی. عین العلم ایسہ بو بابدہ کمالیہ ظاہر بولوب اختیار ایدلدی. انساننگ عملی، اعتقادندن تفرع ایدر. شوبلہ مغلق نرسہ لرینی پیشونی «علم» دیہ اعتقاد قیلدقلرندن، مذکور رسالہ نی درس ایتوب تعلیم قیلورغہ کرشدیلر. مونک چوالچق عبارتلری ایلہ شاگردلرنگ یاش ذہنلری واطلدی. «لہم قلوب لا یعقلون بها» رتبہ سینہ یتکرلدی. شول سبب دن، فہمی، ادراکی یوق بر متعصب بولوب یتوشدیلر. بو حالہ اغنیا زمرہ سینہ آیرم بر لذت ایدی. آنلر مجلسلر یاصاب «علماء» اسمندہ گی اغنیانک بر برینک سوزلرینی آگلامانچہ قچقرشولردن و تعصبی ایلہ آچولانشولردن، سوگشولردن لذت ایلہ کولہر ایدیلر. اگر

عبد القیوم ناصری افندی حقنده

آتامز محمد جان مظفری، عبدالقیوم افندی حقنده بویله سویلیدر:

« بن شهاب حضرت مدرسه سنده شاگرد و قتمده عبدالقیوم افندی ایله کوب فاتشدم. آنک اوز سوزینه قاراغانده اولک کوزینه قزامق ایله آق توشکان وصول کوزی طومه شدن صوقر بولغان. اولک کوزی یخشی کوره ایدی لکن دائم کوك کوزلك استعمال قیلدی. آیاغنده صاوریلی چیتوك کاوش، اوستده آق کومش توعه لی پوسته اوکراکی، بورنغی نه یلهغه یاقاسز زنگار پوصطاو چیکمان، زنگار پوصطاو چالباری کاوش یوزینه توشوب تورا ایدی، باشنده بر قارش کیلگنده کامچات بورک، قولنده جایلرده زوتیک، قشن قصقه تایاق توتا، تاماق طلوب و یخشی طونلری هم بار ایدی. شردانده ۳۰-۴۰ باش اومارتاسی بولغان «اومارتام ۴۰» باشند آرقادی، ۳۰ دن کیمومادی» دیب سویلی ایدی. یورگانده آلدینه غنه قاراب یوری هیچ کمنک کیتنه کروب سویله شوب اوطورمی، اورامده ده سویله شوب تورمی، سویله شورگه تله وچی بولسه «فاتیریه بار، شونده سویله شورمز» دیه ایدی. خاتونلر طائفه سن و آنلرک فعلن سویلی، «خاتونلر مکرندن الله صاقلاسون:» دیگانن تکرار ایشتم. «آدم عمرن هر تورلی فتنه و مشقت ایله اوزدریم دیسه خاتون آسون!» دیه ایدی. خراجی اما آزغنه دخان چیگه ایدی. مسجدهگه یورمادی فاتیرنده چالما وغازلقلری بار ایدی. بر وقت یکتاترینسکی اورامده یادگار شاهی یورتینگ اوست قاتنده توردی، فاتیر حق آی غه ۶ صوم، کونگه ۳ مرتبه صماوار قویوب بیرلر، اما بر قداق ایتدن آش پشروب بیرس لر آسنه ۳۰ تین حساب ایتله، اورامده صاتوب یوروچیلردن برسی هر کون ایرته ایله بر بولکی کرتوب اوستالینه قویوب چغه، مونی عبدالقیوم افندی دفترینه یازوب بارا ایدی.

عبدالقیوم افندی کشی ایله فاتشمی. تکرار کوز کورگان بلش کیشی ایله ده بر آز سویله شکانچی آخلمی، صالحون طوراً ایدی. قهقهه ایله کولگانن کورمادم، تبسمی ده ییک آز بولغاندر. اما بر آچلوب کیتسه مجلسی یخشی بولا وه ابونواس سویله دیگان» دیب شعرلر اوقی ایدی.

مدرسه شاگردی وقتنده روسچه اوقورغه قزغوب یاشرون

بارغان بولور، اسلام اولگی اوج عصرنده نیچوک ترقی ایشه بزورده هنوز شویله ترقی ایتمش اولور ایدک.

ایندی صوك بولسه ده بزنگ ایچون «عین العلم». مثالندهغی کتابلرنی درس پروگراملردن چیقاروب آنلر اورنلرینه سیر نبی، سیر اسحاب اوقوتورغه تیوشلی بولور. محمد طاهر بن ملا احمدزکی بابتوکالوف. «طایصوغان» امامی.

نطق سویله وچیلرگه اون کیگاش.

(«برله شو» ژورنالندن)

(۱) نبی نرسه هم نیچوک اشلرگه ایکانلگی اگر اوزینگه تاما آچق اولسه غنه سویله، بولای اولماغانده اوزک ده سازلقغه اوطوررسک. جمعیتنگه وقتنی بوشقه غنه آورسک.

(۲) اش حقنده غنه هم تیوشلی موضوع (тема) ده غنه سویله. شوکا کورده ده «داکلاد» یاصاوچینی (خطیبی) دقت ایله طکلا. سویله گانده معلوم مسئله دن چیتکه چقما، بولای اولماغانده مباحثه دن بر نرسده چقمی.

(۳) اعتراض ایتکانده، بتون داکلادنی تمقید ایتمه، سویله گان نرسه لرک بوش سوزگنه اولماسون. نبی نرسه اولسه ده اشکه یازاقلی هم یاگا نرسه ایتورک ماده لرن صایلا.

(۴) سینکا قدر باشقملر ایتکان نرسه نبی تکرار قیلما؛ اوزکنک طکلا وچیلرگی قزغانوب سوزدن امتناع ایت!

(۵) هیچ بر کنایه هم مقدمه سز طوب طوغری مقصوددن باشلا. طکلا وچیلرنگ وقتلرن صاقلا. اوز فکرن قسقلق ایله درست سویله ب یرو خطیبنگ غایت اوستالغندندر.

(۶) بلملی اولوب یالتزارغه طرشمه. کشی سوزلرن، محررلرنگ سوزلرن اوز عباره سی ایله (цитата) هم کشی فکرلرن کیتره.

(۷) کوب «مینمیک» ایتمه؛ مین فلان نرسه کوردم، فلان نرسه اشلهدم، فلان وقتنی فلان، فلان دیوب ایتدم دیوب هر مینوت صایون اوزینگه بنا قیلوب سویله مه. موندی مینمیکدن باری کوله لرگنه.

(۸) شخصی حسابلرنی یورقه. سین اوزک اوچون هم دشمنک اوچون سویله مه گانکنی، بلکه بتون جمعیت اوچون سویله گانکنی خاطرده طوت.

(۹) «مونه مین نرسه اولیم، مین باری شوشیغنه ایتورگه تله دم» شیکالی کیره کسز قویرقلر یالغامه، بلکه سوزنی بر یولیغنه بر.

(۱۰) آرتق یش وهر بر جمعیه ده (جیواشده)، همه مسئله حقنده سویله مه. یوقسه: «طاغی بورغینی صوزدی!» دیورلر.

جلیل اشیرف. (اسکی قتلومبت).

بگا کوچروب یاره کور، دیدی. محله مه قایتقاچ کوچروب ییاردم. عبدالقیوم افندی فلان فلانف دیونی برده یاراقی ایدی. «بو نیدی اف، تاتار تنده اف بولورمی؟ فلان فلانی دیره گه کیرهك، بزم تلمزگه شول مناسب» دیه ایدی. «تاتار اوز تلن اوزی بلعی، اوز تلن اوزی همیشه بوزاغنه بارا، یوقسه بزم تلمز ییک فصیح تل، لکن آنی بلوچی یوق» دیب زارلانا ایدی. بر وقت پچان بازاری محله سینک اسحاق مؤذن ایله «شکار» غه کیلوب بگا کرگانر، لکن بن طاوایلی قریه سنده ایدم، آنده کیلوب هم بی صورغانر، بز اورمانه استراحت که کیتکان ایدك. توغری کیلماك. یازوب قالدردان سوزلری کولکی ایدی، خاطرمده قالمغان».

آتامزنگ سوزی بونده تمام بولدی. آنک رخصتی ایله «شورا» غه درج قیلور ایچون یازوب ییاردم.

عبدالقیوم افندی یازولردن کوچرلگان ۴۴ بیت یازمه آتامز قولنده بو کون سلامت. آنده یازلغان نرسه لر: امثال قرآن، امثال حدیث، حکایات و لطائف، تورک و تاتار تاریخی در. بر یرنده بویله یازغان: «اماملر نکاح اووقوغان وقتده «فانکحوا ما طاب لکم من النساء» دیگان آیتی اوقیلر، اما آیتنگ آخینه یتیلر، فعل شرط و جزای شرطی قالدردلر. گرچه ایکی خاتون آلورغه رخصت بولسه ده ایکی خاتون برله ققورشوب، باقرشوب طورغانچه البته برسی ده کفایه ایته در. ایکی خاتون آق شول شرط ایله رخصت: اگرده آرالرنده عدالتکه قادر بولسهك. قرآننگ ۲ نجی یرنده «ولن تستطیعوا ان تعدلوا بین النساء» دیب کیلگاندر. نحو بلگان آدم گه خفی توگلدنر، «لن» کلهسی نی ایدی ایچون (؟) بولوب، خاتونلرگز آراسته اصل و هیچ قایچان عدل لیک قیله آمازسز دیک بولور. ایکو بولسه لر، بی یاراتسون دیه هر بری ایم توم ایتوب ایرلرن بوزغانلری مسموعدر. بر کشی: «الهد لله بنم ایشکمدن شیطان کرگانی یوق» دیدی. «آلای بواسه سین خاتوننگی مورجانن کر تكد مونی؟» دیدیلر.

تل و تاریخمزی یازغان یرنده بویله سوزلر بار: «آدم قایسی تل اوزره توغان بولسه اول اوزینگ توغان تلن قاعده سزده بلور و هیچ یاگلش تلفظ قیلماز، خطا سویله شمار. لکن غیری تلنی اوگره نه سی بولسهك اول وقتده اوز تلکننگ قواعدن بلمک ضروردر. چونکه کشی اوز تلن یخشیلاب بلمسه غیری تلگه توشنه آماز. مگر اوزاق زمانده ملکه حاصل ایتار. ایدی زمانمزه تاتارچه دیگان تلمز اصل چغتای تلینگ بر شبه سی بولوب فی نفسه قواعدی و اصولی منتظم بر تلدر. چغتای تلینه

اووقوشدرا باشلاغان. بو اشن استادی کریم حضرت سیزوب ییک آچولانغان. (بنم آگلاومچه بو کریم حضرت متعصب کشی بولورغه کیرهك؛ سیداشف احمدجان ده «آنک رضا بولماوی سیلی روسچه او قومی قالدیم» دیب یازغان ایدی. شهاب حضرتنگ اصلاحاتینه ده اول قارشی بولغان دیب بلم. آنک استانبولغه هجرت قیلوی محترم برهان شرف افدینک دیدکنچه «روسیه ده ترقی قیلودن امید اوزوب» بولما ییچه بلکه ترقیدن نفرتله نوب بولسه کیرهك دیب کوکل گه کیله). شولای ده عبدالقیوم افندی روسچه او قودن توقتامغان، بالاخر اشکولغه کروب او قوغان، سوگره نظامی مکتبلرنک برسنده ۱۲ یل لاب مختصر کیلردن درس یرگان.

۱۸۷۳نجی یاده شهاب حضرت محله سنده آچلغان ابتدائی روسکی تاتارسکی اشکولغه معلم ایتوب تعیین قیلندی. آیلق وظیفه سی ۲۵ صوم، قاتیر حکومتدن ایدی، لکن آنده اوزاق تورا آلمادی، بالارغه او قوتا تورغان بر رساله خصوصنده رادلوف ایله کیشه آلمایچه اورنن تاشلادی.

بر وقت عبدالقیوم افدینک فترینه کرگان ایدم روسچه اوگره نوچی ۲۳ بالا بار ایدی. آیفه اوچار صوم بیروب کونگه ۳ ساعت اوقیلر ایش. شونده عبدالقیوم افندی صورورغچ و کوزگی یاصو طریقلرن یازوب اولطورا ایدی. بن شونده بره بیت یازدم، بنم یازونی ارخشاتوب قلمک آچق ایکان، بگا یازوچی ضرور ایدی. فواکه الجلساء طبع قیلدرماقی ایدم، سن یازماسسگمی؟» دیدی. «بن سگا هر کون چیرک تاباق زورلغنده ۸ صحیفه یازارمن، سن بگا روسچه اوگره» دیدم. «بخشی بن سگا کونگه ۳ ساعت اوگره تورمن» دیدی. ایکی آی-ستتابر اوکتابر شغلله نندک بن یازدم اول او قوتدی. فاتیرنده ایشک یانده براوستال، آنده او قوچی بالار اوطورالر، زالده دخی بر زور اوستال، آنده کوب اثرلر هم اوزینگ یازمه لری یاتا، بن شونده اوطورروب یازا ایدم. شونده آنک کوب یازولرن اوزیمده کوچروب آلدیم. تأسف که بولرننگ کوبسی بر آفت ایرشوب قولمزدن کیتدی «شکار» دن قزانغه باردیغمده عبدالقیوم افندی یازینه کرگان ایدم. بو وقت اول بدیع مؤذن یورتینگ آستنده طور ایدی. فاتیری عادتبه گیچه ییک توزان وچوبلی ایدی. عادتچه قارانی چرای ایله گنه کورشدی، آزاراق سویله شه تورغاچ آچلدی. «نی حالگ بار؟» دیب صورغاچ، «قضالی بولدم، کوب یازولرم یاندی، کوب اجتهادلرم ضایع بولدی دیدی. یانغان نرسه لر جمله سندن بن کوچروب آلمانرنگ ده بعضن ذکر قیلدی. «آنلر بنده بار» دیدیکمده ییک سویندی. «های دخیده کوبردک یازغان بولسا کچی؛ ایدی شول بار قدرسن

دخی بر یرنده: تورک اوغلانلردن آلانجه خانتک الوغ خاتوندن ایکی اوغلی بار ایدی. برسینک اسمی تاتار وایکنچسینک اسمی مغول ایدیلر» دیه در. بونده جهانغا، شجره ترکی، صحایف الاخبار و نقد التواریخ کتابلردن کوب سوز یازا. دخی بوندی سوزلری بار: «مغولنگ قاراخان اسملی ارغلندن اوغوز خان توغدی. اوغوز خان تومشدن مسلمان ایدی. دولت اتراکنک قانونلرنی وضع قیلدی. دشت قیچاق اسمن اوغوز خان وضع قیلدی. رسوالله زمانده اوغوز خان اولادی حیاته ایدیلر. البته اوغوز خانتک پیغمبرگه ایلچی یارماکی بر غرض ایچوندن. آنادن مسلمان توغمش ایدی دیگانگه بنا، اسلام غرضی ایچون بولماقی انکار قیلنور شی توگلدن.

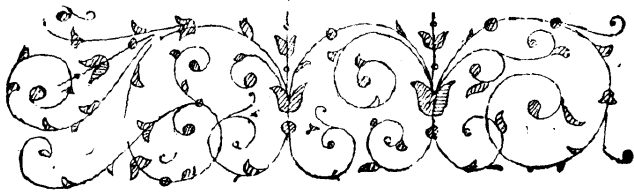
تورک و تاتارلرغ، دعوت اسلامیه ایرشوی هجری اوچ یوز یلر اونکاج گنه توگل ۱۱ نجی سنه هجریه دن صوگ تورک و تاتار طائفه لری اسلام ضبطینه کره باشلایدیلر. مقتدر بالله زمانده ۲۹۵ نجی یلرده اصل بلغار خلقی مسلمان بولدیلر، اما اطرافده مسلمان تاتارلر اسکیدن کوب ایدی، بلغارنگ اصل خلقی نصرانی ایدی (؟).

• قیچاقی • مغول لغتده قووش آغاج معنی سنده در تلمزده چایچاق دیگان سوز قیچاقدن آلمشدر .

بعض افندیلردن • قیوم ناصرینک رادلوف ایله یکشه آلمانیجه اشکولده معلملگن تاشلاوینه، صورت مسئله سی سبب بولغان ایش • دیه ایشتم. یعنی قیوم افندی اشکولغه پادشاه صورتن قویدررغه راضی بولمانیجه استعفا قیلغان بولا. بو یالغش فکرنگ تارالووندن قورقوب بو توغریده حقیقتی یازارغه مجبور بولدم. تاتار بالاری ایچون شهاب حضرت محله سنده یادگار شاهی یورتده اشکول آچلوب آنده قیوم افندی معلم قیلغانلر. بو یورت شهاب حضرت مدرسه سینه یاقن بولغانلقدن انکامن اوزینگ طانشی قیوم افندی یاینه کرگلی ایکان. بر کرگانده رادلوف ایله ده اوچراشقانلر. رادلوف، بالارنگ گنه گرن قاراغانده بره ر جمله نی بوزلغان تابقان. تورلی بالانک گنه گسن قاراغان، بارنده ده بر تورلی بوزلغانن کورگان. بالاردن: «بونی کم بوزدی دیب صورغان. بالار: «قیوم آزی بوزدی دیگانلر. قیوم افدیگه خطابا: «نیک بولای بو سوزلرنی بوزدک؟» دیدیکنده، قیوم افندی: «بن سکا قرق وزیرنی ترجمه قیلوب اوقتیق دیدم. آنده بزم خلق شیکله نه تورغان سوز یوق. اما بو جمله لردن بالا آتاری نفرته نلر، نیچه بالا شول سببلی اوقودن توقادی» دیگان. رادلوف: «شوشینی اوقوت، آلی بوزما!» دیگان. قیوم: «بن اول سوزلرنی اوقته المیم»

کوب خصوصده موافقادر. لکن تاتار تلینگ الفاظ و مفردات جهتدن وسعی یوقلق سببلی عرب و فارسی تلمردن استعانه و اقتباس قیلنوب مستقل کامل بر تلمر. اما عربدن و فارسیدن آنگان کله لری فقط لفظیغنه توگل، بلکه گها بعض اصول ترکیبیه سی دخی آلمشدر. مثلاً: «بنده خدا» فارسی تلمده مضاف و مضاف الیه کله لردن. تلمزده اوشانداق «بنده خدا» استعمال قیلنغان اورنلری هم باردر. تلمزنگ قاعده سنه قاراغانده «خداینگ بنده سی» دیب کیره کدر. غیریلرنی بوکا قیاس قیل. بعض عرب کله لری دخی اصل اعرابی اوزره قالمشدر. مثلاً: «خصوصاً، بناء، دفعة» کله لری کبی. دخی گها عرب کله لری تلمزده جمع حالتده ایکان مفرد کله کبی استعمال قیلنه در. مثلاً: «علمالر و اولیالر» کبی. اعذب اللسان بولغوجی عرب تلی، دین مبین نک اساسی بولمق جهتدن تحصیل فریضه و فارسی تلی دخی غالباً صوفیه و شاعرلر تلی بولمق مناسبتی ایله تعلیمی لازمه دن ایکانی انکار قیلنار. بس اوشبو اوکره نوب و ممارسه ایله بلنمش نل، کبره ک قیسی تل بولسه ده اوز تلنگ قاعده لرن بلماسه ک تحصیلیه شروع غایت مشکلدن. کشی، تل قاعده لری نی نرسه ایکانن بلگاندن صوگ آسانلق اوزره تحصیل قیه بلور. ایدی تلمزگه اعتبار قیلوب یحشی تفتیش ایتوب قاراساق، معلومدرکه تلمزده بولغان آیات، اشعار و مقالات غایت موزون و وسیع تصنیف قیلنه در. عرب و فارسی الفاظنگ اعانتی ایله بلاغته و افاده معنی ده غیر تلمردن کیم توگل، بلکه بعض خصوصده خاصیتی کوبره ک بولغان اورنلری هم باردر. خصوصاً فعل باینده. لکن شول قدرسی باردرکه برده قوزغالمانیجه اوطوروب قالمشدر. حالبوکه زمانه مزده غیر اجناسدن بولغان خلقنگ غرضی تل توزه تک وتل اصلاح قیلماقدن. چونکه هر قیسی اخبار نامه لرده کوررسک: لغتک و غیرلرینه منسوب اخبار نامه دیب معنوندر. اول ابتداسنده یله ذکر ایتلده. مثلاً: «لیتیراتورنوی» دیگان سوزلری کبی. تاتار تلی مستقل بر تل بولسه البته اوزینه مخصوص قواعد نحویه سی باردر. و کدالک رسم خط بیانی، مسائل نحویه ننگ فروعاتی بولمق حیثیتدن غایت اعتبار قیلنه حق شیدر. لکن بونی فهم ایتیر کشی کم باردر؛ اما امیددرکه بو قطعه ده بر دانشمند، وجودگه قدم باصوب اوشبو اسلوب اوزره اوقاتن صرف ایتوب بو درجه گه یتسه مؤلفنگ ده بهاسن فهم ایتیر. گها بعض ارباب عناددن ایشتررسک که تاتار تلن تلگه حسابلماسلر. سبحان الله العظيم. حتی علم تواریخ بلمه گانلکلردن ناشی «تاتار لفظن تحمل قیلماغه طاقتلری یوقدر (۱)»

(۱) بز اوزمن شوشی فرقه دن بولسه ق کبره ک. ر. ف.

ترکر یاشایه چتدر

(اوز املاسی ایله عینا باصلدی)

صوڭ کونلرده غزیتله لڭ هر برینده : قادیلر طرفندن اعانه ایدیلیور، بر ترک خانگی محاربه یه کیتمک استیور، یاخود بر پاشا کریمه سی قونفرانس ویریور، مکتب اعدادی طلبه سی قونفرانس ویره چک کبی شیلر کورینیور. بونلر انسانی او قدر ممنون و مسرور ایدیورکه تعریفی قابل دگلدر. بن ترکیه یه کلدیگمه بک چوق ترک کنجلی آغزیندن ایشیدییوردمکه: یوق اولماز، ترکیه یاشامایه چق» دیورلردی. بوگا غایت جانم ضیقور وهر وقت اعتراض ایدردم. عییا شمیدیمه می او افندیلر بونی سویله جکلر؛ هم بونی کینه سویله جکلری وارمی؟ خیر، امید ایدرم و امینم که دها بر دفعه اولسون آغزیننی آچوب بونی سویله مگه وجدانلری قبول ایدم. بو کبی شیلری خریستیانلر آغزیندن ایشیسته ایدم «وارسون سویله سونلر، بو کبی شیلری آنلره قصفانچاق سویلتیور» دیر کیچردم. بو بنی محزون ایتمز، بالعمکس ممنون ایدردی. چونکه انسان کنیدن یوک و یوقاری بر آدم کورسه قصفانوب، آشاغیلرین پکده قصفانمز. اما بو سوزلر منور فکرلی بر ترک آغزیندن ایشیلورسه انسانی پکده ممنون ایدم، آگا یوک بر ضربه کلور. بن ایی ییلورم که آنلر بو کبی سوزلری دشمانلقدن سویلمه دیلر. خیر، آنلرده ترکلری بنم کبی، احتمال دها زیاده سویورلر. صوڭهی گلهلری یازارکن قلمه بر تترمه کلدی. کندی کندیه افترا ایدر کبی اولدم. ترکلری بتون قلم و بتون موجودیتیم ایله سویورم. نه قدر سومک ممکن ایسه او قدر سویورم. او حالده «بندن دها زیاده» دیک طوغرو دگلدر. نه ایسه، مقصده کاهلم: اوت، آنلرده، ترک لڭ صوڭ کونلرده حیات اثری آز کوستردیکلریندن، آنلڭ لزومسز شیلر ایله اوغراشوبده دشمان تا استانبوله کلدیکی وقتلرده هر کس ارکک قادین محاربه یه کیتمک لازم اولدیغی بر وقتلرده بر چوق ارکک- لڭ سواقلرده وقهوه خانلرده مصال سویلیوب یاخود کان کچن قادیلڭ چارشاف لرینی مؤاخذه ایتدکلرینی، و بر چوق قادیلڭ خازینده قبالی قالدیقلا رینی کوروب صوڭ درجه جانلری صقلدیغندن سویلیورلر.

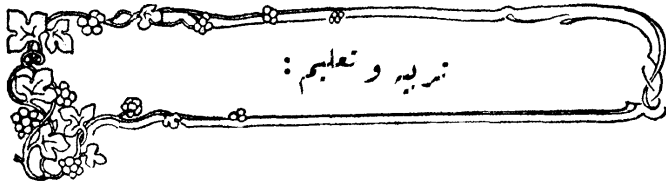
بو صوڭ وقتده هر صرفده کورین حرکت و هیجان،

دیگان. رادلوف: «اوقتما ساڭ استعنا قیل» دیگان. قیوم افندی: «حاضر دن استعنا قیلدم، بن اوقته المیم» دیگان هم شول کوندن قیوم افندی اوقبودن توقتالغان.

صورت آلدرو مسئله سینه کیسه ک قیوم افندیڭ آگا خلاف بولماوی بلنه. اول اوزی صورتلر توقتان، بر وقت اتکامزگه شهاب حضرت صورتن کورساتکان، لکن انکار علامتی برده. بانمگان. محمد حنی مظفر. کوکارا استانه سی. قران غویرناسی پچاق قریه سنده.

«شورا»، طرفندن عمومی بر سؤال:

- ۱) فتحه و کسره لرنی حرف صورتده گی علامتلر ایله یازار ایچون ضرورت بارمی؟ (مونک بر مثالی ۳ نیچی عدد «شورا» ده «تقیدگه قارشو» اسملی بر مقاله ده کورلدی). بولسه، بو ضرورت نیندی نرسهلردن عبارت؟
- ۲) فتحه و کسره علامتی قیلوب «ه» ایله «یه» نی گنه آورغه تیوشیمی یا که اگا نسبت ایله باشقه بر موافق علامت بارمی؟ بولسه اول علامتلر قیسیلر؟
- ۳) فتحه و کسره نی حرف روشنده گی علامتلر ایله یازودن کیله چک فائده لر نیندی نرسهلردن عبارت، اگرده ضرر کورلسه بو ضرر نیندی نرسهلر. فائده ایله ضررڭ قایوسی کوچلی؟ (اقتصادی جهت لڭ ده ملاحظه قیلنوی مطلوب).
- ۴) فتحه و کسره نی حرف روشنده گی علامتلر ایله یازو تورکی سوزلر گنه خاص بولورغه تیوشیمی، یوقسه اوزمزه استعمال ایدله طورغان سوزلڭ هر برینه ده عام بولاچمی؟ عام بولسه ابتدائی مکتب بالالرینه مأثور دعالر و قرآن سوره لری نیندی اصول ایله تعلیم قینه چق؟
- ۵) عموما املامزنی توزه تمک ضرور کورلسه بو یولده اساس قیلوب طوتولاچق قاعده، نیندی نرسه دن عبارت بولاچق؟ (بالارنی ینگل اوقوققمی یا که الوغ تورک مانینک مختلف تارماق لرینی بر نقطه غه راق حیوب طوتوققمی؟)
- ۶) املامزنی اصلاح لازم بولدیغی تقدیرده، مطلوب بولغان یا که ضرور کورلگان اصلاح، فتحه و کسره لر ایچون علامت قویوب برلکده یازو ایله تمام برینه کیلگان بولامی؟ اوشبو سؤل لڭرگه جواب یازوچیلر بولسه ۱ نیچی مای غه قدر اداره گه کیلوب یتارلک روشده ییارولری مطلوب. جوابلر، اداره گه تابش لرغان ترتیب لری ایله ۱۵ نیچی مایده جیغاقچق عددده باصلور.

ابتدائی مکتبہ حقدہ غی سوال غہ جوابار:

۴

(۱) بزنگ «ابتدائی» مکتبہ تیزدن اصل مقصود بالارغہ اعتقاد ہم عملر اوگرہ تو و بونگ اوستینہ دہ اوقورغہ یازارغہ، حساب۔ جغرافیا کبی ضرور علملرنی بلدرو بولسہ کیرہک۔

(۲) اصل مقصودغہ باروب یتو طوغریسنده ایگ زور رول اویناویچیلر معلملردر۔ چونکہ اقتدارلی معلملر بوزوق کتابلردن دہ آگلانہ بلہلر، اقتدارسز معلملر یاخشی کتابلردن دہ آچق ایٹوب آگلانہ آلیملر، بلکہ آچق کتابلرنی دہ بوزوق کورسہ تہلر۔ درست، بوزوق کتابلر اقتدارلی معلملر ایچون دہ قین بولادر، اما اقتدارلی معلملر اوزلرنیگ اقتدارلی سایہ سنده یاخشی آگلانہ بلہلر۔

(۳) مقصودغہ طوتاشمق ایچون کتابلرنی برلہ شدرمک ضروردر۔ چونکہ معلم، اوزی تلہ گان کتابلرنی اصول جدیدہ اسمی ایلہ اوقوتتا بیرد، قایوسی یاخشی وقایسی ناچار ایکانینی اوزی دہ بلمی۔ ابتدائی مکتبہ دہ ہر درس ایچون بولغان کتابلر برلہ شدرسہ، یاخشی بر اش بولور ایدی۔ درستن ایٹکاندہ بو کونده چیغارلغان اصول جدید کتابلری آراسندہ یاخشی کتابلر آرتا بولادر۔ شونگ ایچون دہ ابتدائی مکتبہ بر توری پروگرامغہ قویولماغانغہ کورہ، درس کتابلرنی اختیار قیلمق مادہ سی معلم اقدیلرنیگ اوز اختیارلرنده بولوب ہر کم اوزی موافق کورگان کتابلرنی اوقوتق فائده لی بولسہ کیرہک۔

معلم تاج الدین بدرالدینف۔ (شلجلی)۔

ترکرنگ یشایہ چقلرنی ہم یقین بر زمانلردہ بوتون اسلاملرک دہ اویغانوب ۲۰ نجی عصرده باشقلر طرفدن بزہ کوستریلن تحقیرلرک انتقامینی آلاچقلرنی آگلانققدہ در۔ اما فصل آلاچقلر؛ بو بیوک بر مسئلہ در۔ بن امینم مسلمانلار آنلر کبی انسانیتسزلگی، ناموسسزلگی ہیچ بر وقتہ قبول ایده میہ چکلر۔ کچوک ایکان بنی بر آدم انجرتسہ والدہم: «چوچم سن آکا بر شی یاچہ یالغز: جزاکم اللہ خیراً جزیلہ» دیہ اوقو دیوردی۔ شونگ کبی ترکرلردہ «خیراً جزیلہ» ویرہ چکلر۔ او وقت مدینتی یاوروپانگ یوزی قزراچق۔ شمیدیکی یابدیغی فئالقلارہ چوق پشیان اولاجق۔ بوگا ہر مسلمان امین اولمالی۔

اوت قزداشلارم، بز مسلمانلار یشایاچاغز ہم سفیل یشامیہ چغز، شان و شرف ایلہ یشایاچاغز۔ خریستیانلر نہ قدر اسلامی بر یوزیندن قالدیرمایہ سعی وغیرت ایدرلرسدہ مقصدلرینہ نائل اولمایہ چقلردر۔ اسلام بتمہ بہ چک، دنیا وار اولدقچہ قالاچقدر۔ ماتنک یاریسی قادینلردر۔ آنلر حرکتہ کورسہ بوتون ملت حرکتہ کلش اولور دیوروز۔ شمیدی قادینلر حرکتہ کلدیلر۔ آنلردہ ملت، وطن و ناموس بولیندہ ارککلر ایلہ ہر فداکارلیغہ خازر ایدکلرنی کوستریورلر۔ یشایگر عزیز ہمشرہ لرم، یاشاسون مسلمانلر! شمیدی ترکر مدافعہ ملیہ خصوصندہ چوق چالیشیورلر۔ قادینلردہ حرکت وار۔ لکن محاربہ بتدکدن صکرہ ہر کس یرلی یرینہ کیدوبدہ کینہ طاتلی اویقولرینہ دوام ایتزلرمی دیہ چکسکر؟ بوگادہ خیر! جوانی ویرہ چکم۔ امید ایدرم کہ یاگلمیورم۔ انسان بر اویتودن قالقانچہ بہ قدر چوق اوغراشور۔ بر قالقوبدہ ایی هوا تنفس ایتدیغی ینہ دن یاناغہ کیرمگہ او قدر ہوس ایتمز۔ ترکر، کرک قادین، کرک ارکک اولسون اوغاندیبار۔ چالیشیورلر، محاربہ دن صکرہ دہ چالیشاچقلار۔ ہم بو چالیشمالرندن خیرلی و موفقیتی نتیجہ لر حاصل اولاجاغینہ بن ہم ہیچ شبہہ ایتمیورم وانشا اللہ بو فکر مدہ آلدایہ چغم۔ کاشم کالوا۔ استانبول۔ قدرغہ۔

سُور

اذان طاوشی۔

(۱) بزنگ «ابتدائی» اسندہ بولغان مکتبہ مزده توب مقصد ملی حس، دینی روح اولورغہ کیرہک۔ مکتبہ دہ، دینی روح، ملی حس بیرلسہ، بالا قایسیغنہ مکتب و مدرسہ گہ کرسدہ شول روح ایلہ باشار، اوزمز ایچون فائده لی کشی بولوب چغار۔ شول مقصدغہ یتو ایچون تل گہ اہمیت بیرگہ وقرات توریکنی یاخشی آگلانوب اوقوتورغہ کیرہک۔

(۲) توب مقصدغہ ایرشدروچی، کتابلر توگل، بلکہ معلملردر۔ آنک ایچون اوقودن مقصد عبادت یادلاو بولمانچہ آک

طور، وقت، ظلمتدہ قالغان۔ تاتلی یوقلاوچی توغان! بوز یوقوگنی، آج کوزگنی بلکہ: صاقلاوچی اوغان۔ اسمی برلہن چاقرلاسک کیل، عبادتقہ کیلوب قیل عبادت، کسبگہ کیت چن توغانلقتی بلوب۔

ک۔ ابوبکری۔

شونڭ ایچونده مکتب پروگراماسینه. آتالاغان صابن کیرهك بولا تورغان روس تلی کرتلورگه کیرهك بولا. بوندى مکتبلرنڭ اوقو مدتلىرى، اورینه قاراب ۴-۶-۷ يىللى بولالار. رەتى ايله بو مکتبلردە دین، اخلاق، تل و حساب قىلری اوستینه تاغن خىلى نرسەلر اوقوتولا. اوقو مدتى ۶-۷ سنەك بولغاندە موندای مکتبلر ابتدائیه درجەسندە بولولرینه قارامای خىلى معلوماتلى وطن بالالرى چغارا آلار.

بزنك ملی ابتدائى مکتبلر مزده شوندى مکتبلر بولورغه کیرهك. لکن حاضرلك روسیه قاتارلى آداشو بولنده بولغانلقلر ندىن بو مکتبلرنڭ اهمیتی وحتى بارلغى ده آنلر طرفدن مرکز توگلدرد. کیرهك بولسه بوندى مکتبلر حقندە اطرافدیچەره کده یازارەن.

۲) بزچە اصل مقصودقە يتار ایچون معلملرنڭ مقتدر بولولرى شرطدر. ابتدائى مکتبده معلمنڭ شاگردلرگه قاتناشى کتابنڭ قاتناشوندىن کوبرە کدر. کتاب گوزل اسلوب و گوزل طرز افادە ايله یازلغان بولسەدە، معلم تپوشلى اورنده مطلوب سؤللرنى قوللانا آلماسە کونکەن نتیجە طومیدرد. ابتدائى مکتبلردە کوبرەك اورنى اصول استقرائى و استدلالى همده تعلیم بالمعاینه، تواتار. مکتب شول اصوللرگه بنا ایتلەدر. حالبوکە بو اصوللرنى فائەدلى روشدە قوللانا بلو، معلمنڭ اقتدار و مهارتینه باغایدرد.

۳) مقصودقە تیز يتەر ایچون درس کتابارینى برلەشدر و شرط توگل. برلەشدرودە فائەدەدە بوق. « پروگرام بر تورلى بولماغانلقدن معلم آماشو ايله شاگردلر یاكئى معلمگه ایلەشكەنچە تغایط قیلنەر» دیوب مطبوعاقزده سویلەنوب ئونکەن سوزلر کتاب برلەشدرر ایچون وجە بولا آلیملر. پروگرام برلەشدر و معلومات برلەشدر و دیگەن سوز بولوب، کتاب برلەشدر وگه باشقەدر. مکتبلرنڭ هر صنفارندە بیریلە تورغان معلومات برلەشدرلوب، شول معلوماتى بیرر ایچون یاردمچی بولغان کتابلرنى معلم اوزى، اهلى طرفدن تسیب قیلنغان مکتب کتابلرى اچدن صایلاب آلادر. بر صنف ایچون بر موضوعدە ئللە نیچە کتاب تسیب قیلنە آلادر. ایشته شول کتابلر آراسندن معلم قايسن بولسەدە اختیار قیلورغە حقلی بولورغە تپوش. معلم اوزىنڭ محبت ایتکەن کتابینى اوقوتسە طیبعى فائەدەسى ارتق بولاچق. معلملر اقتدارلى بولغاندە شولای تسیب قیلنغان کتابلر اچدن صایلاب آلو حقلرى اوزلرنده بولسەدە، کتابلر برلەشەچکلردرد. فقط کتابلر شهر و اول مکتبلرى اعتبارى ایلەگنە آیرلورغە کیرهك. بزچە اول مکتبىنڭ کتابلرى شهرگە و بالعکس یارامیلر. خلاصه: مکتبده بیریلورگه کیرهك بولغان معلومات تحدید قیلنوب صنفقە

وبلم حاصل ایتودرد. یاخشى معلم، عادى گنە کتابدن دە کوب فائەدە کیتره آلور، اما بزنك حاضرگى معلملرمز کبى بلعى، ابتدائى مکتب معلوماتدن آزغنە ارتق بولسە، نیندايگنە یخشى یازلغان کتاب بولسەدە فائەدە کیتره آماز.

۳) مقصودغە يتشو ایچون کتابلرنى برلەشدر و لازم ایسگنە توگل، بلکە کیرهكسز بر اشدرد. اگر بز بر کتابنى بیلگولەب قویساق بزنك ادیاتقز هم قرائت کتابلرمز شول حاندىن اوزا آماز، یعنی یازوچى کشى تابلماز. حاضر نیندايگنە قرائت کتابن آلساقدە یشمەگان ییری بولمیچە بولى. شونڭ ایچون معلملر، اوزلرى کتابنى تعین قیلورغە کیرهك. معلم حارث غلماف.

۶

۱) بز تللى و ادیاتلى، خىلى زور بر ملت بولسەدە تورمشمز نڭ مادى و خارجى طرفى باشقەلرنڭ تورموشلرى ايله بهیله نڭە نلکدن آزى کوبى باشقەلر تورمشمز خبدرار بولوب آنلر اشلەگەن و آ کلاغان اشنى بزگەدە اشل بولورگە و آ کلازغە تپوش بولادر. بزنك تورموشمز قامى ايله ئوزمزگە باغشلاغانقدن بز اورتاق بر تورموش اچندە چایقالدقزىدن، شول اورتاق تورموش ایچون حاضرلە نورگە وشول مقصد و مطلبکە قاراب مکتبلر تأسیس ایتەرگە تپوش. تورموشمز نڭ دینى و ملی طرفى ئوز قولزده بولسەدە، خارجى اقتصادى طرفى قامى ايله باشقەلرغە بهیله نڭانگە کورد، بو طرفنى توزوك آلوب بارور ایچون طیبعى باشقەلر بلگەننى بولورگە ئوز ئوزمزدن مجبور توتولامز. حاضرگى مکتبلرمز ایسە بزنك مکتبلرمز بولغانغە مى اسمنى آلار. یوقسە بو مکتبلردە (بر آزن استتنا ایلە) غاز تیرەسندن باشقە بر نرسەدە بیرلەدکندن، طیبعى، ملی مکتب بولوب يتە آلیملر. ملی معلومات بیرو هیجانلى و عظر و پروپویدلر سویلە و اصولى ايله بیرلەگەننى خاطرگە کیتورسەك بو مکتبلرنڭ ملیت نقتە نظرندن خدمتلرى صغر درجەسینە توشە یازادر. شونڭ ایچون دە بو مکتبلرنى اساسا اصلاح قیلو ايله برگە معاملە خارجیه مز ایچون ضرور بولغان بعض فن و تللرنى دە پروگراملرغە کرتوب ملی مکتبلر وجودگە کیتوررگە تپوش بولادر. دینى، ملی و آداعى کونلردە، روحندە آزغنە بولسەدە ایرکنلك و یشمک حس ایتدرودە مى معلوماتى، عوام بولا تورغانلرمز بر مکتبىدن اوقوب چغارغە تپوش. بر مکتبده ۴-۵ يل اوقوغاندن صوك بالانڭ یەشى خىلى اولغاغان بولا، شول جەتدن بالانڭ آنا آناسى بالانى ئوزلرینه یاردمچی ایتلر و بونڭ آرقاسندە بالادە بوش قالغان بیرلرن توترا آللى قالادر.

تقسيم قىلنورغه وەر مکتب اداره سى شول معلوماتى يىروب بترونى اوستينه آلورغه، اما کتابلر بر هيئت طرفندن تسيب قىلنورغه غنه تيوش . معلم يوسف شرق . (آچينسكى) .

۷

(۱) ابتدائى مىلى مکتبلر مژدن اصل مقصود، تووير افکار: علم و جهانى تعريف ايدوب، علمنك فائده سن و جهلنك ضررر آ کھارتوب علم گه رغبت، جهلدن اجتناب ايدرگه تحريض قيلمق و بر قدر دىنى و دىناوى علمدن خبردار ايتماک و مىلى روح کرتمکدر .
(۲) اصل مقصودقه باروب يتو طوغروسنده الك الوغ رولنى اويناوچيلر معلملر اولسه ده مکتبلر مژگه يتشورلک قدر ياخشى معلملر مژ اولمادىغندن، کتابلر نك ياخشى اولمق لازمدر . معلملر اقتدارلى بولسه لرده، ترتيبسز، بوزوق کتابلر معلملر نك اجتهادلر ينى بوشقه يبارهلر . چونکه بالانك کوبره ک يولداشى کتابدر . شونك ايچون اولا کتابلر مژ نك ياخشى بولمق لازمدر .

(۳) ابتدائى صنفلر ايچون، تجربه کورگان، فن تربيه دن خبردار بولغان معلملر اجتهاد ايدوب منظم کتابلر ترتيب ايتکاندن صولگ برله شدردماک ممکن و تيوشدر . لکن کتابلر ترتيب قىلغانده ابتدائى قايو صنف ايچون بولسه ده اوزمزنک لغتمز بار وقتده يات لغت قاتشدرمق الوغ جنابتدر .

شيخ الاسلام مينوشف . (سامار) .

معارف اشى

[باشى ۴ نجى عددده] .

پروسىده ايترائى تعليم . پروسيه هم آنك كى بر نيچه واق مملكتلردن تشكيل ايتولگان (۱) عمومى گيرمانيه مکتبلرنده اعتبار ايتلوى تيوش بر نيقدر طرفلرى بولغانلقدن، بولار حقتده بر آز کوبره ک و اوزونراق يازارغه توغرى كيه . پروسيه مکتبى، پروسيه ده خلق معارفى تاريخلر ينى آچو برله، معارف اشنده يک کوب خدمت قويغان، چن نادانلق و قارا کغولق آراسنده موندن ۴ يوز يل مقدم خلق معارفينه توپلى نيگز سالوغه سبيجى بولغان مارتين لوتر جنابلرى كى بر زور اسمگه اوچريغز . لوتيران مذهبينك مؤسسى مارتين لوتر جنابلرى اوزى خلق معارفى ايچون كورده شوچيلر نك برنجى

(۱) ۱۸۷۱ نجى يل ۱۶ نجى آپريل زاكونى بونچه گيرمانيا ايمپرياسى ۲۵ لهب واق مملكتلرنك اتقاندن تشكيل ايتولگان . ۱۸۷۱ نجى يلغه قدر بو ۲۵ مملكت هر قايوسى مستقل بر حكومت بولغانلر .

باسقچنده طوروب : « جان و كوك، جهنم هم باشقه روحى اشلر برده بولمغان تقديرده ده صرف حكومت نقطه نظرندن غه ده كشىلر نك كوز تىگگان هم برنجى تله گان نرسه لرى ياخشى عوام مکتبى، آچق فكلرى معلملر هم اوقوغان خلق بولورغه تيوش . بولار آلدنده بزنك روح تربيه سى برله شغلله نوومز تام ايكنچى درجه ده بولورغه كيره ك . . . » ديب اوقونى برنجى باسقچقه قويغان . هم : « هر بالا مکتبده بولورغه، هر حكومت اوز خلقن اوقوغه، مرتب مکتبكه يوروكه تشويق قىلورغه كيره ك . . . » ديب ايگ فائده لى هم توپلى يول كورگازدى . بو سوزلر نك اثرى شول وقتده، آنك زمانده كورغاسه ده، لوتيران مذهبنده بولغان صولگنى بونلر نك قانلرينه سگگانلكدن هم آلا شول روحده تربيه كوردكلردن، ۱۷۶۳ نجى يلدن اعتبارا چاچلگان ايگونلر باش كوتاره باشلير : ۱۷۶۳ نجى يلده پروسيه حكومتى ابتدائى هم اورتا مکتبلر ايچون نظام نامه ترتيب ايته و ۱۷۹۴ نجى يلدن باشلاب پروسيه ده ابتدائى تعليم مجبورى ايتوله . شول وقتدن يرلى پروسيه ده ۵ دن ۱۴ ياشينه قدر هر بالا مکتبگه يوروكه ياكه ايوده اوقوتولورغه تيوش . صولگنى تقديرده بالانك آتا آناسى تيوشلى اورنغه مونى اعلام قىلورغه كيره ك بولا . اگر بر كشى بالاسن مکتبگه ده يوروكوزمه سه، ايوده ده اوقوغاسه آگا تيوشلى جزا سالونا . اش شول درجه ده اصلى قويولغانلقدنده پروسيه نك هر آرلنده . البته شول اولنك بتون بالالرى صيارلق مکتبلرى بولا . مکتبسز اوللر سيره ك گنه اوچراساده، بولار يا يىك فقير ياكه يىك كچككه بولوب ده كورشى، مکتبلى اولغه يىك ياقن بولغانده غنه بولسه بولا . شوندى كچككه ير اول مکتبلى اولغه، تيگز ير بولغانده 1/2، طاولى اوزن بولغانده 1/4 چاقرم ير اقلقدده بولسه، برنجيلر بالالرينى مکتبلى اولغه يباروروكه مجبورلر .

حاضرگى كونده پروسيه ده بتون مکتب اشى روحانى، معارف هم ميديتسينا نظارتى قولنده . مونك اوستينه سودا هم هنر و صنايع نظارتى طرفندنه تكميل مکتبلرى تشكيل ايتوله . بوسى بتون مملكتده مکتبلر نك عمومى كيدوشن اداره طرفى . اما هر مکتب اوز اورنده، اول ياكه شهرده كى محلى مکتب كائيسيه لرى طرفندن قارالوب، بر اوقروغده غى مکتبلر نك حالندن، تيوشلى يوك اورنلرغه مخصوص مکتب صاويتى خبر يىروب طورادر . مکتبلر حالندن كيره ك معلوماتى مينىسترستواغه يتكرو هم مکتب طوره شى برله واسطه سز طانوش بولوب طورر ايچون، حكومت طرفندن بر بر اوقروغغه ئله نيچه شهر مکتب اينسيكتور لرى تعيين ايتوله .

باری ۵۰۲۶۰۸۱۱ جان بولوب بتون خلقینک ۱۴۰۳ پروتسینتی یا که ۷۵۲۰۸۰۹ اوقوچی بالا بولغان. اوقو یاشنده گی بالارنک همسی اوقی آلا. مکتبلرده ۱۷۰۹۹۴ اوقوتوچی بولوب، بر معلمگه اورتا حساب برله ۴۲ بالا کیله. شول ۱۹۰۳ نچی یلده ابتدائی تعلیم ایچون ۱۳۰۳۱۱۰۴۴۸ صوم آقچه توتولوب، جان باشینه ۲ صوم ۵۰ تین، اما هر اوقوچی بالا باشینه ۱۷ صوم ۷۰ تین مصارف توشه.

بو ۱۸۸۹ نچی یل هم ۱۹۰۳ نچی یل مکتب استاتیسیتیکاسن چاغشدروب قاراغانده مونه نیندی تیجه کورنه در: بو ۱۴ یل اچنده شویتسیه ده مکتب مصارفی برمه بر، ۱۰۰ پروتسینت آرتوب، سوکچی ۱۹۰۳ نچی یلده بالا باشینه ۸ صوم ۴۷ تین آقچه کوبره ک توتولغان. بو عددلر اوزندن اوزی شویتسیه ده معارف اشینک نه درجه ده آله ایدیگن کورسه توب طورا.

نارویگیه، باشده دانیگه قوشولغان بولسه ده اخرده شویتسیه برله برگه اش قیله باشلاب بتون اشدده و بیگره کده اوقو اوقوتو اشدده بتونله شویتسیه تأتیری آستنده قالغان. شونک ایچونده موندنغی مکتب اشینک هر حرکتی شویتسیه ده گینگ عینی بولوب، مکتبلرنک عمومی اداره سیده تام شویتسیه نیکی کبی.

نارویگیه ده اوقو مجبوری؛ ابتدائی اوقو ایچون حق آوغی. کیره ک شهرلر ده و کیره ک اوللرده بولسون اوقو یاشنده گی بالارنی سیدرلق مکتبلری بار. ارقو یاشی شهرلر ده ۷ دن، اوللرده ۹ دن حسابلانوب، هر بالا ۱۴-۱۵ باشینه قدر مکتبده بولورغه مجبور. نارویگیه ده معلم بولو ایچون البته مخصوص مکتب بترگان کشی بولورغه تیوش.

نارویگیه ده ۱۸۸۵ نچی یلده مکتب اشینک شوشی حالده بولغان: ۱۰۹۸۸۰۶۷۴ جان غه ۶۰۲۸۲ اول مکتبی هم ۱۰۵۰۸ دانه شهرده بالار مکتبی بولغان. جماعت مکتبلرنده ۲۷۶۰۶۴۱ بالا اوقوب، چاستیلر ده ۷۰۶۸۱ بالا بولغان. بارلغی ۲۸۴۰۳۲۲ بالا بولوب. نارویگیه ده اوقو یاشنده گی بالارنک ۹۹ پروتسینتیه مساوی بولا. بویله ۱۲ عالی مکتب بولغان. ابتدائی تعلیم ایچون ۳ میلیون قدر آقچه صرف ایتولگان.

۱۹۰۳ نچی یل استاتیسیتیکاسینه قاراساق مونه نیلر کوره مز: نارویگیه ده ایری و خاتونی ۲۰۲۴۰۰۳۲ جان بولوب اوقوچی بالار ۴۰۴،۴۰۴؛ بتون خلقینک ۱۵۰۷ پروتسینت تشکیل ایته، اوقوتوچی ۷۰۶۱۱ کشی بولوب، بر معلمگه ۴۵ بالا توغری کیله. بویله خلق معارفی ایچون ۶۰۴۳۸۰۶۴۶ صوم آقچه صرف ایتولوب، جان باشینه ۲ صوم ۹۰ تین، بر اوقوچی بالاغ ۱۸ صوم ۴۰ تین مصرف توغری کیله.

مملکتلری آراسنده معارف اشدده ایکنک برنجی باسقچده هم ایکنک مترقی مملکت. موندنغی کشیلر. توگل اوقی یازا بلوگنه، بلکه خلقینک کوبسی، ایشکلری هر اوقورغه تله گان کشی ایچون آقچ بولغان اونویورسیتیت کورگان یا که باشقه برر پروفیسسیانالی مکتبی اوتکان بولا.

شویتسیه - نارویگیه هم دانیگه ابتدائی تعلیم. سیاست

عالمده و بین الملل مناسبتلر ده اسملری کوب کورغاسه ده، ارقو اسینه کیلگنده شولایوق یاوروپا مملکتلرنک ایکنک مترقی و ایکنک آغی صفده بولغانلرنک ده قویرغنده بارا طورغان، اوقو اشدده بر نیقدر اوزلرینه گنه مخصوص بولغان خاراقتیرنی یاقلری برله مترقی ماتلرنک اعتبارن جلب ایته طورغان طرفلری بولغانلقدن بو اوچ، کچکنه گنه یاوروپا مملکتلری طوغروسنده قسقه غه بولسه ده معلومات بیروب کیتونی موافق کوردم.

بو کچکنه مملکتلرنک برنجیسنده ۱۸۴۲ نچی یلده مکتب زا کونی چغارلوب هر محله ده بر دائمی مکتب بولوروی لازم ایتولگان. ۱۸۸۲ نچی یلده بتون شویتسیه، مکتب اوقورغلرینه بولنوب بتون مملکتده گی ارقو اشینک باروشن قازاو ایچون مخصوص بر مکتب صوابتی ترتیب ایتوله.

شویتسیه مکتبلری اوچ درجه گه بولنه لر: حاضرله و، عوام هم یوغاری ابتدائی مکتب. هر شوید بالاسی ۹ دن آلوب ۱۴ باشینه قدر مکتبده بولورغه تیوش. مکتبلر ده اوقوغان ایچون حق آوغی.

۱۸۷۹ نچی یلده شویتسیه ده ۴۰۷۷۴، ۴۰۹ جان غه ۱۱ یوغاری، ۴، ۴۱۲، آلتی صنفلی (بولاردن ۷۷۹ سی کوچه مکتب (۱)؛ ۱۰۲۴۸ دورت صنفلی (۵۳۳ کوچه مکتب) هم ۴۰۷۷۵ حاضرله و (بولاردن ۱۰۷۶۲ سی کوچه) مکتبلری بولوب، مجموعی ۱۰۵۱۶ مکتب بولغان. ۴۲۵ کشیگه بر مکتب توشه. اول وقتده مکتبده اوقی تورغان بالارنک صانی ۶۶۸۰۸۲۱ یا که ۶ جان غه بر اوقوچی بالا بولغان بولا. خلق معارفی ایچون اول یلنی ۶۰۳۵۰۳۴۵ صوم آقچه صرف ایتولگان: اوقی تورغان بالا باشینه ۹ صوم ۲۳ تین کیلوب. بر جان غه ۱ صوم ۲۵ تین معارف مصرفی توشه. اما ۱۹۰۳ نچی یل معلوماتیه قاراغانده شویتسیه ده

(۱) شویتسیه و نارویگیه ده کوچه مکتبلر بار. بو مکتبلر بتون هیئت ادازدسی، معلملری و باشقه کیره ک نرسه لر - مکتب اسبابی برله آلدن اولغه کوچوب یوریلر. بولار تیوشلی اوللرغه و کوبره ک مکتبسز یا که مکتبی بولسه ده ایکنچی اصولده بولغانلرینه طوقتاب. تیوشلی فنلرنی اوتکانگه قدر طوروب، اوقوچیلر تیوشلی صنفنی اوتو برله بولارده کوچوب. ایکنچی بر اولغه کیتله لر. شول طریقده دائما کوچوب یوریلر.

اولیاده دن صوڭ ۲ « ۳ « « - دایه یازووی هم ترسیم .
 « ۳ « ۴ « « - موزیکا، جبرولر .
 « ۴ « ۵ « « - ملی تاریخ .
 « ۵ « ۶ « « - دایه ادبیاتی .

بو جدولگه برنجی قارادوق بو مکتبلرده نیندی فلرگه
 اعتبار ایتولدیگی و بو مکتبلرنگ نیندی صنف خلق فائدهسی ایچون
 اشله ندیگنی هم غروندتویغ ننگ نیندی فکرده و نیندی مسالکده گی
 کشی ایدوکن یك آچق کوروب بولا .

دایه ده بوکونده گی یوغاری درجه لی ابتدائی مکتبلرده
 شوشی پروگراما بر آزغنه اوزگه رتلوب استعمال ایتولسه ده بو
 بو اوزگرتوگه « قرقو »، تاراتو، « جونن قسقارتو » معنی سین
 بیروب بولی . بو اوزگه رشلر مؤسسینگ ادیاسینه گنه خدمت
 ایته چک بولدقلر نین بولارغه تورمش کورسه تووی . تورمش تله وی
 بونجه غنه کرتلگان اوزگه رشلر دیب قارارغه توغری کیله .

درس لرنگ یك تورلی، اینتیریسنی بولولری اوستینه اوقوتونگ
 تلدن هم جاذبه لی بولوینی خاطرگه آلونسه کون بوی بو قدر
 اوزاق اوقوغه بالانگ نیچوگ باشی چدی ایکن دیگان شهبه اوزندن
 اوزی کیتسه کیره ک .

بو مکتبلرده دخی اعتبار ایتولورگه تیوش طرف: اوقوچیلر
 هم اوقوتوچی خلفه لرنگ بر اییوده، بر توشه م آستنده برگه
 یاشاب وبرگه آشاب، برگه اچوب وبرگه یوقلاب، بر جماعت کبی
 طورولری . ایرلر مکتبنده قش کونی گنه اوقولا . جای کونلر ننده
 اوندایوق قزلر مکتبی آچولا .

خلقینگ یك طرش بولووی اوستینه، مکتبلرده گی بتون
 تورمشنگ مینوت صاین آله اطلاوغه خدمت ایتوینی، « درس
 کتابی » بولماسه ده، یك بای کتبخانه لرنگ اوقوچیلر اختیارنده
 بولوینی خاطرگه آغانده بو یوغاری درجه لی ابتدائی مکتبلرنگ
 آزغنه وقت اچنده ده اوز شاگردلرینه یك کوب معلومات بیره
 آلووی ننگ سرلری آچق بولسه کیره ک .

خلیل آبو الحان .

دایه ده ده شول شویتسیه هم نارؤیگیده گی کبک ابتدائی
 تعلیم کوبدن کرتلوب، مجبوری ایتولگان هم بو کونده بتون خلقی
 اوقی یازا بله . شونگ ایچونده بو توغروده یازو اولگیلر نی گنه
 تکرار قیلو بولاجغندن، بو اورنده مسئله ننگ اول طرفن چیتده
 قالدروب باشقه و بزنگ ایچون زور اورنه ک بولورلق یافلرن
 کورسه تونی تیوش دیب بله م . کوب مترقی ملترگه کوچرگیچ بولوب
 خدمت ایتکان، سوگهی یلر اچنده بتون شویتسیه، نارؤیگه هم
 بزم فینلانیدیالرگه یك شهب تارالفان هم آلارده کوب اعتبار
 قازانغان دایه ننگ یوغاری درجه ابتدائی مکتبلریدر . بو مکتبلر
 اول خلقینگ آقادییاسی سانلو اوستینه کیره ک درس پروگراماسی
 طرفی و کیره ک ا دارد یاغی برله بولسون بتون مترقی ملترنگ
 اعتبارن جلب ایتکان بولغانلقدن، بو « خالق آقادییا » لری حقنده
 یازا توشوب کیتونی لازم کورده م .

۱۸۴۴ نجی یلدن اعتبارا دایه ده برنجی مرتبه اولارق،
 دایه لی مؤرخ، دین عالمی هم ادیب غروندتویغ ننگ پلانی برله
 اشله نگان بو یاگا یوقاری درجه لی ابتدائی مکتبلر آچولا باشلادی .
 غروندتویغ ننگ فکری بونجه بو مکتبلرنگ کیدوشی، تورمش
 مونه نیلردن عبارت بولورغه تیوش ایدی :

بو مکتبلرنگ اساسی خلق برله مکتبلر نی بر برسینه یاقین
 لاشدرو بولغانلقدن مکتب پروگراماسینگ برنجی پلانده آنا تلی،
 ملی ادبیات بولورغه تیوش . کشینگ نه دنیاسی ونه ده آخرتی
 ایچون هیچده کیره که گان ایسکی تللر نی درس جدولدن تمام
 چغاررغه کیره ک . بو مکتبلر ۱۴-۱۷ یشارلک یکتلر ایچون تعین
 ایتولگانلقدن، اوقولا تورغان نرسه لرنگ فنی طرفلر نین ییگره ک،
 تورمشده اشکه قوبولو یاغن کوبره ک اویلاب درس جدولنده ایگ
 کوب اورون علوم طبیعه غه بیرلورگه تیوش . اوقو، درس بیرو
 کتابدن بولیچه . تلدن گنه اجرا ایتولورگه کیره ک . مکتبلرده
 « درس کتابی » دیگان نهرسنگ اسمی ده بولورغه یازامی؛ درس لر
 سوبله شو، مصاحبه اصولی برله اوقولوب، معلم لرنگ ممکن مرتبه
 اوقوچیلر ده اوقو هوسن سوندرماس گه، یوقلاغان روحنی اویاتورغه
 طروشولری لازم . غروندتویغ اوینجه بو مکتبلرده درس جدولی
 مونه نیچوگ بولورغه کیره ک :

ایرته ۶ ساعتدن ۸ گه قدر - باچه چیلق هم سیلسکی خازایستوا .

« ۸ « ۹ « « - طبیعات، ایگونچیک کیره ک لری .
 طبیعتدن فائده لئو اصوللری .

« ۹ « ۱۰ « « - تاریخ عمومی .

« ۱۰ « ۱۱ « « - گیمناستیکا .

« ۱۱ « ۱۲ « « - ریاضیات درس لر ی هم غسه تلی .

کیله سی عددنک « تربیه و تعلیم » باینده، بو کون
 استانبولده بولغان حکومت مکتبلری ایله خصوصی مکتبلر
 حقنده مفصل صورتده معلومات درج قیلنه چقدر . اوقو -
 چیلر من دقت ایتسونلر ایدی .

«بلاغوويشچينسك» شهرنده (اقصاي شرق)

مسلمان مکتبی

«بلاغوويشچينسك» مسلمانلری ۱۹۰۵ نچي سنه دن بيرلی مکتب آچوب ایر و قز بالالرنی اوقوتوب کیله لر و مکتب بترگان بالالرنی روس مکتبیرینه بیرلر. شویله که: اوشبو اوقویلنده ۵ ایربالا ریالی اوجیلشچه ده، ۴ قز بالا غارادسقوی دؤوخقلاصنوی اوجیلشچه ده، ۶ بالا ناچالی اشقوللرده روسچه اوقیلر.

لیکن بو روشده نلوك ابتدائی معلوماتی تاتارچه اوقوتوب ده سوکره روس مکتبیرینه بیرو هر کمگه طوغری کیلمی. بردن، اوز مکتبمزنی بترگان سوک ینه روس مکتبیرینه کررگه حاضرله. ندرلسه، بالانک یاشی اوتوب کیته. ایکنچی دن، روسچه حاضرله تو ایچون بیتاقفنه مصارفته محتاج بولونه، بوگاده هر کمنک کوچی یتعی. اوچنچی دن، آنا تلی ایله ملی ترییه بیرمزدن نلوك ۷ - ۸ یاشدنوک روس مکتبیرینه بیروده بیک موافق بولمی. ایندی بزگه فقط دورتچی یول قالا، اولده اوز مکتبیرمزنی تاتارچه هم روسچه اوقولا تورغان ایتمک، بالانی شول مکتبده وقت، اورتا مکتبیرنک ۱ نچي قلاصیرینه کررگه حاضرله مک یولی.

بزده، بر یاقدن اوشبو حاللرنی ملاحظه قیلوب ایکنچی دن رسمی رخصت ایله آچلمانان مکتبیرنک یابلولری هر کون دیرلک ایشلوب تورغانغه کوره. مکتبمزنی تاتارچه - روسچه اوقولا تورغان مکتب گه ایله ندروب رسمیه شدردک. اوشبو اوقویلنده سنتا بردن بیرلی مکتبمزده ایر و قزدن ۳۲ بالا اولوب ۱-۲ نچي صنفلرده تاتارچه. ۳-۴ نچي صنفلرده تاتار و روسچه اوقیلر.

مکتبمزنی رسمی له شدرو اوشبو ترتیبه بولدی:

(۱) امور اوبلصتده ابتدائی مکتبیر اینسپیکتورینه عریضه بیروب مکتبمزنی رسمیه شدردک. (بو حقدده اینسپیکتورنک ۱۹۱۲ نچي یل ۲ نچي آوغوست ۱۶۹۸ نچي نومیرلی پاستاناؤلییه سی قولزده).
(۲) مکتبمزگه روس تلی معلمه سی ایتوب خنیفه خانم اورمانوانی تصدیق ایتدرک. (اینسپیکتورنک ۱۹۱۲ نچي یل ۲ نچي اوتکابر ۱۶۹۹ نچي نومیرلی پاستاناؤلییه سی قولزده).

(۳) قریم یارم آطه سندن باشلاب صحالین آطه سینه قدر بولغان اورنلر نک آزمی کویچی مسلمانن بار یرلرده قبول ایتولگان «اصول جدیدده» قهرمانی استاذ محترم اسماعیل بک غصیرینسکی جنابلرینک خدمت ملیه گه باشلاوینه ۳۰ یل طولو مناسبتیه مکتبمزنی استاذ محترم شرفینه «مکتب اسماعیلیه» (Благовъщенское Татарское Начальное училище имени И. Гаспринскаго) دیه تسمیه ایتدک. هم شونی اینسپیکتوردن تصدیق ایتدردک.

(پاستاناؤلییه سی ۱۹۱۲ نچي یل ۲ نچي اوتکابر ۴۲۱۰ نچي نومیرلی).
(۴) مکتبمزده تاتارچه روسچه اوقوتلاچق اولدیغندن درس لر مقدارنده مبهمک اولماسون وباشقه سبیلر ایچون مکتبک مخصوص پروگراما توزوب اینسپیکتوردن تصدیق ایتدردک. (پاستاناؤلییه سی ۱۹۱۲ نچي یل ۲ نچي اوتکابر ۴۲۱۰ نچي نومیرلی). پروگرامانک ۱ نچي ماده سینه بناء اوقو مدتی ۶ یل اولوب ۱-۲-۳ نچي یلرده تاتارچه، ۴-۵-۶ نچي یلرده تاتارچه هم روسچه اوقوتلاچقدن. ۷ نچي یاشنده مکتبک کرگان بالا ۱-۲-۳ نچي تاتارچه، ۴-۵ نچي یلرده تاتارچه هم روسچه اوقوب ۱۱-۱۲ یاشلرنده اورطه مکتبیرنک برنچي قلاصیرینه کره اولر دیه حساب ایتدک. اورطه مکتبیرگه کرگان بالار ایچون ینه بر یل (۶ نچي یل) اوقوب پروگرامانک ۱۰ نچي ماده سینه بناء پرأوالی شهادت نامه آلوب چغارغه ممکن بولسون دیک.

(۵) مکتب شاگردلرینه مجانا طی یاردم کورسه توینی (مکتب دوقتوری بولوینی) اوتوب عسکری دوقتور محترم اسماعیل افندی تیریغولفقه مراجعت ایتدک. اسماعیل افندی اوتتچمزنی قبول ایتدی. هر وقت مکتبک کیله، شاگردلرنی قاری لزوم کورلسه اوز کاینیتنه آلدروب ده قاری. اسماعیل افندی نک مکتب دوقتور لغینی قبول ایتوینی اینسپیکتور جنابلرینه ده عرض ایتدک اولده دوقتور افندی گه اوز طرفندن تشکر ایتدی.

(۶) مکتبمزگه استاذ محترم اسماعیل بک غصیرینسکی نی پاچوتنی بلوسیتل - فخری ناظر ایتوب صایلاق. تصدیق ایتهر ایچون اینسپیکتور آرقبلی آقروغ پاچوتیلینه ییاردک. محترم اسماعیل بکنک فخری ناظر لغی تصدیق ایتلو ایله، مکتبمز نک رسمینی، شاگردلر رسمینی آلدروب هم مکتبک متعلق رسمی کاغذر دن کوییه نر آلدروب اسماعیل بک غصیرینسکی گه ییاره چکمز هم مکتبک فخری ناظر لغنی قبول ایتوینی اوتته چکمز.

(۷) پروگرامانک ۸ نچي ماده سینه بناء مکتب اسمینه مخصوص بیجات یاصاتو ممکن بولغانغه کوره. اینسپیکتور رخصتی ایله بیجات یاصاتلدی. حاضرنده مکتب گه عائد کاغذرلر پوچته خانه لرده مجانا قبول ایتله و تیوشلی اورنینه کوندرله در.

(۸) مکتبمز رسمی اولوب روس تلی هم اوقوتلدیغندن، روس تلی اوقوتور ایچون یلغه ۵۰۰ صوم (امور اوبلصتی اول مکتبیرنده اوجیتلر یلغه ۵۰۰ صوم آلالر)، مکتب کتب خانه سینه ۵۰ صوم (بر مرتبه گنه) یاردم صوراب اینسپیکتورغه عریضه یردک. اینسپیکتور جنابلری آقروغ اینسپیکتورینه بو حقدده داقلاد یاصادی. آقروغ اینسپیکتوری هر یل غه ۵۵۰ صوم بیررگه پاستاناؤلییه یاصادی.

۹) مکتبہ مصارفینہ بلغہ بر مک (۱۰۰۰) صوم یاردم صوراب شهر دوماسینه عریضه بیردک و بو حقدہ یاردم ایتوونیی صوراب اینسیکتورغده مراجعت ایتدک . چونکه شهر دوماسینک مکتبلر کاهیسیه سنده اینسیکتور جنابلری یاخشوق رول اوینی، آنک سوزی اعتبار ایتلهدر.

۱۰) پروگرامانک ۷ نچی ماده سینہ بنا دین هم تاتار تلی درس لرینی تعیین ایتو و کتابلر صایلاو مکتب کاهیسیه سینک ومعلملر نک اشی اولدیغندن، مکتبک تاتارچه قسمی ایچون توبه نده گیجه پروگراما توزلدی و کتابلر تعیین قیاندی وشول پروگراما ایله او قوتولا باشلاندى .

برنجی بل

تورک - تاتار تلی . هفته ده ۶ درس . موندن ۴ درس او قو و ۲ درس املا . کتابلر : تورکی النبا (احمروف) . تورکی او قو برنجی جزء (محمود المرجانی) .

حساب . هفته ده ۴ درس . یوزگه قدر تعداد، ترقیم، جمع، طرح، کتابلر : حساب مسئله لری ۱ نچی جزء (قربانعلیف) . دین . ۱ درس . اعوذ، بسم الله اوگره تو، الله ویغمبر من حقدہ آرنغه معلومات یرو . آش دعالری تاتارچه .

حسن خط : ۴ درس . تاقتاغه یازغاندن هم صوگراق احمروفنک « حسن خط غونه سی » دن کوچرتوب یازدرو . رسم . ۱ درس . تورلی سزقلر .

ایکینجی بل

تورک - تاتار تلی . ۶ درس . موندن ۴ سی او قوب سویله و ۲ سی املا . کتابلر : تورکی او قو ۲ نچی جزء (مرجانی) . یاگا قرائت (توقای) . طبیعت ایچنده (سلیمانوف) . بو کتابلر نک بعض یرلری او قوتلمی .

حساب . ۳ درس . مگگه قدر . جمع، طرح، ضرب، تقسیم . کتابلر : حساب مسئله لری ۲ نچی جزء (قربانعلیف) . دین . ۳ درس . الله ویغمبر لگه ایمان و اعتقاد، تفصیل ایله . عملی صورته طهارت . عربی دعالر هم قرآن او قورغه توشنو ایچون عربی النبا، هفتیک شریف . کتابلر : ایمان رساله سی (مقصودی) . عربی النبا (احمروف) .

حسن خط . ۳ درس . احمروفنک « حسن خط غونه سی دن کوچرتوب یازدرو .

رسم . ۱ درس . تورلی شکل و سزقلر . حفظ صحت . ۱ درس . پاکک و سلامتک حقدہ شفاهی

معلومات .

الهی . ۱ درس . فسقه شعرلر خور ایله ایتورگه اوگره تلور .

اوچونجی بل

تورک - تاتار تلی . ۶ درس . موندن ۴ درس او قوب سویله و ۲ درس املا . کتابلر : طبیعت ایچنده ۲ نچی جزء (سلیمانوف) . ملی شعرلر (قزلر ایچون اوزلرینه مخصوص شعرلر . غفوری) . مکتبه ملی ادبیات درس لری (توقایف) . بو کتابلردن بایتاق اورنلر قالدردلر .

حساب . ۳ درس . مگگه ایچنده اعمال اربعه .

دین . ۴ درس . غازغ، کیرهک قدر سورملر و غاز دعالری حفظ قیلدرلور . عملی صورته غاز اوگره تلور . تجوید ایله قرآن هم تاریخ مقدس . کتابلر : تاریخ مقدس (ذاکر شا کروف) . غاز رساله سی (مقصودی) .

حسن خط . ۲ درس . کوچرتوب یازدردلور .

حفظ صحت . ۲ درس . سلامتک حقدہ سویله نور، سلامتک ایچون فائده لی روشده اعضالرنی حرکتله ندررگه (گیمناستیقه) اوگره تلور .

رسم . ۱ درس . تورلی شکلر .

الهی . ۱ درس . خور ایله ملی شعرلر .

دورتنجی بل

تورک - تاتار تلی . ۵ درس . او قوب سویله و، املا، صرف تورکی برر درس، انشا ایکی درس . کتابلر : ملی ادبیات درس لری، صرف تورکی (مقصودی) .

دین . ۳ درس . تجوید ایله قرآن، تاریخ مقدس، روزه . کتابلر : تاریخ مقدس (ذاکر شا کروف) . روزه (مقصودی) . تاریخ . ۲ درس . ملی تاریخ . کتابلر : تورک تاتار تاریخی (احمد زکی ولیدی) .

جغرافیا . ۱ درس . دنیا ۱ نچی جزء . روسیه حقدہ روسیه جغرافیسی (قربانعلیف) .

الهی . ۱ درس . ملی شعرلر، خور ایله .

بشینجی بل

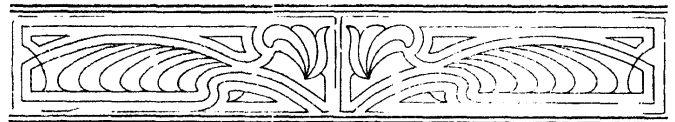
تورک - تاتار تلی . ۴ درس . صرف تورکی تطبیق ایله . انشا .

دین . ۲ درس . تاریخ مقدس، ذکات، حج . کتابلر : ذکات حج رساله لر (مقصودی) .

تاریخ ۳ درس . ملی تاریخ . کتابلر : تورک تاتار تاریخی .
تاتار تاریخی (ع . بطال) .

جغرافیا . ۲ درس . قسقلق ایله بولسده بیش قطعدهن معلومات
بیرلور . کتابلر : دنیا ۲ نچی جزء (قربانعلیف) .

آلتچی یل ایچون درس تعیین ایتلمه دی . شهر بالاسینک
کوبره گی بش یل اوقوب اورطه مکتبلرگه کررگه طرشه چق .
بنا علیه آلتچی یلغه قالوچی بالاییک آز اولوب آلتچی یلنک
تاتارچه قسمی ده کونده برگنه ساعت اولدیغندن اوقوغان درس لر نی
تکرارلاو و شوگا آزرالق باشقه درس لر قوشو ایله یته چکدر .
پروغرامده طبیعیات ، حیوانات ، نباتات ایچون مخصوص ساعتلر
تعیین ایتلمه دی و آنلر خصوصی بر درس بولوب کورلمه دی . ۲-۳
صنفلرده قرائت تورکیه ایچون سلیمانف نک طبیعت اچنده نام
کتابینک ۱ نچی ۲ نچی جز لرنی قبول ایتو ایله اکتفا قیلندی .
مکتب نک مدیری هم معلمی : آخوند صالح جان اورمانوف .
معلمه سی : حنیفه اورمانوا .

مطبعات فہرستہ سی

افرام : فرانسز عالم لرندن ژورژ فیلیپار حاضرگی فرانسز
دارالفنونلرنده حتی غیمنازیہلر کی اورتا مکتبلر ندهده اسلام دینی
حقنדה معلومات بیرہکنی لازم کوروب دیہدر : «خرستیان دینندن،
سقراط ، قانت ، لہ تییح فکرلری و فلسفہ لرنندن معلومات صاحبی
بولغان شاگردلر مز ایچون اسلام دینندن خبرسز قالمقلری زور
کیمچیلکدر . شاگردلر مزی اسلام دینی و اسلام تاریخی ایله
آشنا ایتمک بز نک ایچون مشقتلی اش توگل ، حتی درس پروغرام
لر مزی اوزگار تورگه ده حاجت یوق . چونکہ مونی بز ایسکی
پروگراملرنی بر آز کیکایتو سبیلی بیک یاخشی اوقوتا آلورمز .
مونک اوستینہ اسلام اثرلرنی اوز تلمزگه ترجمہ قیلوب نسخہ لرنی
کویاتورگه تیوشلیمز . بزده اسلام دینینی بلوچی مدرسلرگه ،
عربیانده متخصص عالم لرگه قحطلق یوق .»

نرجمانہ : « بر میلیون تورک » دیہ سوز باشی قویوب
اوشبو مضمونده اثرلی بر مقاله یازمشدر : قول قانلرغہ بویالغان
روم ایلی قطعہ سندہ گی صرب و بلغار ، روم و آرنوادلر حقنדה
بخت ایدلور ، حدودلری تعیین قیلنور ، حتی ما کیدونیا نک بر

بوچاغنده قالغان یوز مک اولاخ لرنک سیاسی واجتماعی جہتدن
استقباللری تأمین قیلنور ، تل و دینلرینہ ، ملتلرینہ تعرض
ایدلمہ چگی حقنדה بلغار حکومتی سوز بیرر ، سلانیک یهودیلرنک
حمایت ایدلہ چگی سویلہ نور ، آرنوادلر ایله قارا تاغ مسئلہ سی
ایکی الوغ دولتی بر برینہ قارشسی قویوش بولور . آروپانک
غزتلرندہ ، حق وعدالت چیشمہ سی بولغان پارلامینتورلندہ آق
دگزدہ گی کچوک بر آطہ حقنדה مسئلہ چیقارلوب تاریخ
واتوغرافیالردن دلیللر ایزلہ نور ، لکن روم ایلی ده بولغان بر
میلیون تورک هیچ خاطرلرگه کیلمی تمام اونودمشدر . بونلر قارہ
پردہ لر آستندہ قالورلر ، حق لری ده بالچقلرده تابنلور . ظلم و غدر
آستندہ ایزلمش اوشبو بر میلیون آدم بالالرنی کوروچی کوز
و ظلم ایدوچیلرنی ده طیوچی بر آوز بارلنی بلماز . یاندرلغان ،
تالانغان و سونگولر آستندہ جزالانغان تورک اولاری ، خاتونلر
و صییلری حقنדה سوز چیقارونی انگلترہ پارلامینتوسی زمانغہ
موافق کورمادی ، فلسفہ چی آلمانلر ، انسانیت و مساواتدن بحث
قیلوچی فرانسزلر حتی آوزده آچمادیلر . بر یوزندہ ایک مدینتلی
بولغان خلقلر نک بو قدر ظلملردن کوز یوموب طورولری اوزلری
ایچون ایک قورقنچ بر جزا حساب ایدلورگه تیوشلی . ایندی
بو بر میلیون تورکنک استقبالی نیچوک بولاجق ؟ بونلر بلغارلر ،
روملر نک نظامی اسکنہ جہلری آستندہ ایزلورگه محکوم بولاجقلر سی
یاکہ بختلی اولاخلر قدر بولسده ده شخصی واجتماعی حیاتلری
تأمین ایدلمہ چکمی ؟ بو طوغرورده مسئلہ قوزغاتق البتہ استانبول
وظیفہ سیدر . بو بر میلیون تورکنی بلکہ آروپا اونودر ، لکن
استانبول اونوتمازغہ تیوشلی . . .

مفوق و مہبات : بال ، آدم بالاسی ایچون یاراتلمش
بر نعمت بولوب ، چاچکلردن حاضرلہ نہدر . بال ، مای کی نرسہ لر آدم
بالالرنی سیمرقہ سہلرده فائده لیدرلر . عصبلرنی تازارتا . اعضالرنک
اوز وظیفہ لرنی ادا قیلورغہ یاردم ایتہ ، اش کشیسنک کوچینی
آرتدرہ ، عقلنی صافلاندرہ ، کیفنی خوشلاندرہ ، باشقہ آشلرنی
سکدرہ . بالنک قن آزلق . ایچ قاتو شیکلی نرسہ لر ایچون ده
فائده سی بار . لکن بالدن فائده لہ نو ایچون صاف بولووی شرطدر .
صاف بال خوش ایسی ہم لذتی بولادر .

الشعب : ۱۹۰۴ نچی یلدن سوک آروپا دولتلرنک سیاستلری
کیساکدن اوزگردی و ایکنچی یوللرغہ کردی . آک وقتلرده
بونلر قاشندہ دین و مذهب مسئلہ لرنہ کرب التفات یوق ، بلکہ
ملکتلرنک خصوصی منفعتلری آلدہ طوتولادر ایدی ، حاضرده

ایشله مکده اوز منقعتینی کوزه توجیلر بولسه مونسى ضررغنه توگل، بلکه الوغ بلادر. مسلمانلر و تورکیا دولتی اوز مملکتلرینی صافلامق طوغروسنده هر توری چاره لرگه کرشمک لازم ایکن آوروپا دولتلری آراسنده رقابت بولوغه اشانوب امین صورتده یاشاب کیلدیلر، آوروپا مدیتی کبی اساسلی مدیت و آوروپا دولتلری قیاندن اشانچلی بر دولت توزوگه اهمیت بیرمادیلر. آوروپا دولتلرندن بعضیلری تورکیا و مسلمانلر طرفنده بولسون، لکن بو طرفدارلق آنلرنگ مسلمانلرینی سویولرندن توگل، بلکه اوز فائده لرینی شوندن تابو ایچون گنه در. آوروپا دولتلرینگ بتون حرکتلری مادی بر فائده حاصل ایتمک اصلینه قورلمشدر. اوزلرینه فائده بولمسه آنلر مسلمانلر و تورکلرگه یارتی تینک فائده ایته چکلر توگل. فاحشه لرنگ کولولرینه آدابق احمقلق بولسه، چیتلرنگ بر برینه دشمنقلری سیندن مملکتنگ سلامت طورووینی امید ایتمکده احمقلقدرد. بو کونگی فلاکتلرنگ شوشی احمقلق تیجه سی ایدیکنی سویله رگه حاجت یوق، اوز اوزندن معلومدر. مسلمانلر اوز اشلرینی اوزلری ایشله لرگنه اوزلرینی صاقلی آلورلر.

مکتب: پیغمبرمز حضرتلری هجرت ایدوب «مدینه» گه کیلدیکنده اوز عائله سینه اورن حاضرله و دن مقدم، الله تعالی ننگ فرمانی و جبرائیل ننگ هندسه سی ایله، صحابه لر برلکده اولدقلری حالده اوز قول کوجلری ایله بر مکتب (جامع) بنا ایتمش ایدی. اوشبو مکتب (جامع) تمام بولدیغی ایله حتی غاز اوقومازدن مقدم رسول اکرم تعلیم وظیفه سی ایله شغلندی. رسالت وظیفه سی «مکه» ده اوقومق یازمق ایله باشلانیدیغی کبی، مدینه گه کیلدیکلرندن صوگ، رسالت وظیفه سی مکتب ایله باشلانیدی، بتون مدیت دنیاسینه غلبه قیلاجق اسلام حرکتلرینگ بسمله سی مکتب ناسندن عبارت بولدی. اولگی عصرلده عالم اسلامده بولغان جامعلرنگ هر بری مسجد بولمقدن زیاده مکتب و مدرسه ایدیلر. جماعت غازلری ایچون صرف ایدلگان بر قاچ دقیقه استتاقینسه جامعلرنگ بتون ساعتاری تعلیم یولینه صرف قیلنور ایدی. بو جامعلرنگ ایچلرنده هر توری عاملر اوقولدیغی کبی ایشکلری ده قارتلر و یاشلر، ایرلر و خاتونلر، یکتیلر و قزلرنگ هر برینه آچیق بولور ایدی. بو کون بزنگ قاشمزده اهمیتسز کورلگان مکتب، اولگی عصر مسلمانلری قاشنده حرم ایچنده مقدس حرم ایدی.

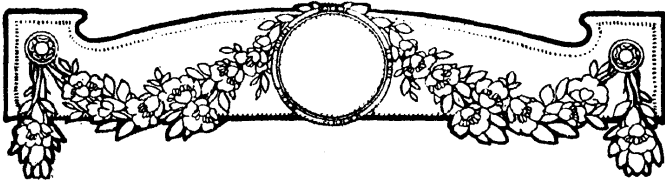
وقت: خلقلرغه زور اثر بیره طورغان نرسه لرنگ بری مسجدرده گی و عطلردرد. وعظ طکللاوجیلر کوبسنجه اخلاصلی کشیلر یولوب و عطلرغه مقدسک توسی پروب طکلیلر. بو

ایسه مونگ عکسنجه هر نرسه دن مقدم «دین» مصلحتی قارالورغه باشلانیدی. بو کونگی آوروپا دولتلرینگ سیاستلری اوشبو ایکی توری اصولغه بنا قیلنمشدر: (۱) خرسیتیان دولتلرینگ بر بری ایله صوغشولرندن ممکن قدر صاقلارغه. (۲) اسلام مذهبنده بولغان دولتلرنگ استقلالرینی بتررگه. اوشبو اصلولرنگ برنجیسینه بنا قیلوب، آوروپا دولتلری خرسیتیان حکومتلری آراسنده بولاجق صوغشونک هر برینی توقاتوب کیلدیلر، حتی کورتارلگان قلاچلرینی ده قیلرینه قویدردیلر. اما بالقان ایله تورکیا آراسنده غی صوغشنی توقاتور ایچون آزغنده یاردم ایتمادیلر. ایکنجی اصولغه بنا قیلوب ایتالیا دولتی طرابلس قطعه سینی ضبط ایتدی و بالقان اتقاقی تورکیا گه هجوم قیلدیلر. «صوغش بولسه ده اولگی حدودلر هیچ اوزگرماز» دیه رسمی صورتده اعلان ایتمک آوروپا حکومتلری تورکیانک مغلوب بولدیغی بورولری ایله رسمی سوزلرندن قایتوب: «غالب بولغان حکومتلرنگ بر آلورغه حقلری بار» دیب بالقانلر فائده سینه سوز سویله رگه کرشیدیلر، حتی آلتاغان شهرلرینی ده بالقانلرغه بیرونی مصلحت کوروب تورکیا گه خیرخواهانه (?) مشورت بیردیلر. آوروپالولر اوزلرینگ مدیتلری، عدالت و انسانقلری ایله ماقانلار، اما بالقانده یوز مکلر ایله معصوم بالار، قوللرنده قورال اثرلری بولغان خاتونلر، دنیادن عزلت ایتمش قارتلر بوغازلانیدیلر، دنیا یاراتلغاندن بیرلی مثالی بولغان فلاکتلرینی کوردیلر، لکن بایاغی حاللرگه کوزلر توشمادی، یوره کلر آجیمادی، گویا بر نرسه بولغان روشننده اوتوب کیتدی. اوشبو اولدرلگان گناهمسز خلقلر، ناموسلری تابالغان قز و خاتونلر، انسانلر جمله سندن توگلمی ایدیلر؟ آوروپاده هر وقت دین و مذهب نزاعسی چیقاروب طورغان روحانیلرنگ بو کونگی خلقلری شول قدر اش گه توشندیلر و شول قدر احوال روحیه لرگه آشنالق حاصل قیلدیلرگه حتی بتون علم اهلرینه، معتبر فیاسوفلر و انسانلق طرفدارلرینگ جمله سینه غالب کیلدیلر. حاضرنده علم، فلسفه، انسانلق، ایکنجی و اوچونچی درجه گه توشوب، برنجی درجه نی ایسه «دین» آدی. بتون حکومتلر، عسکرلر و بتون انسانلر «دین» حضورینه کیلوب تزله ندی. بو خصوصده غی هر بر فضیلت خرسیتیانلرنگ دین عالمترینه (روحانیلرگه) راجعدر. موندی دین باشلقارینه نائل بولغان بو کونگی خرسیتیانلر بختیاردرلر. مسلمانلر ایچون موندی روحانیلرینی توشده کورمکده میسر توگلدرد.

الفبر (پروت. عربی): آدملر ایچون الک ضررلی نرسه اوز ایشینی باشقه لرغه تابشروب طورمقدرد. بو ایسه شول اشنی اخلاص ایله ایشله رلک بولغان کشیلر حقنده. اما اول اشنی

دشمانلر قولندن هلاک بولور. اگرده آوروپالور هر تورلی احتماللرغه قارشو، خلقلارینه درست تریه بیرماسه لر ایجده گی دشمانلرنک قوت کسب ایتولری و کونلرنک برنده آوروپا مدینینی آست اوست که کیتولری یراق احتمال توگل .

محمد شاکر افندی رامیف

محمد شاکر افندیکنک و فاته اوشبو اون بیسنچی مارتده بریل طولا . بو کونگه قدر ترجمه حالی یازیلما دی . ایندی آنی یاقن کورگان دوست ایشلرنک آرزولرینه بنا عمده و فاته یل طولو مناسبتی بلن مرحوندنک قسقه چه ترجمه طالن یازامز .

محمد شاکر افندی اوفا غویرناسی ، استرلیتماق او یازی ، جیرگان قریه سنده ، مک سیگر یوزایللی یدنچی یل مارت آینک بیسنده وجودگه کیلمش . آتاسی محمد صادق حاجی نك طوغوب اوسکان و باباسی عبدالکریم بن اسماعیل نك وطنی بولغان بو قریه استرلیتماق شهرندن بر آز اورده رنک آق ایدل صووی بوینده در . مرحوم بیش یاشنه قدر جیرگنده طوروب ، ۱۸۶۲ نچی سنده آتاسی بتون عائله سی برله جیرگاندن اورنبورغ غویرناسی اورسقی او یازنده گی یولوق قریه سنه محجرت قلغاندنصوگ ، قالمش صییلوق چاقلری و یگتلك دورینکده بر آز اوشی یولوقده کیچمشدر . یولوق ایسه اورال طاولرینک صاقار صووی آویشنده . بورجان تونگاور باشقوردلرینک اورتاسنده ، بوندن تخمیناً یوز ایلی سنهز مقدم کیلب اورناشقان ، بالکز بر تاتار قریه سیدر .

تحصیلی ، مرحوم ابتدائی تحصیلنی شول یولوق قریه سنده آلمش . بعده اورسقی شهرنده داملا محمد عارف حضرت معاذی مدرسه سنده ایکی قش قالغاندن صوگ . صاقار صووی بوینده ملا قای اولنده عبدالله بن سید حضرت حضورنده اوقوب ۱۸۷۴ نچی سنده اوقودن طوقتا . شددر . مدرسه تحصیل نحو عربی ، منطق و بر آزده علم کلامدن عبارت ایدی . روسچهنی اورسقی او یازی ، تاج قریه سنده اول اوچیتلندن . خصوصی صورنده ، اوچ سنه جای آیلرنده گنه اوقومش ایسه ده ، اوقودن طوقتاب تجارت و آلتونجیلوق

طکلا و چیلر کوبسنجه قارتلر و یورت باشی کیشیلر بولداقلرندن حیات ایشلرینی اوز قوللارنده طوتوچیلدر . شونک ایچون مسجد لرده سوویله نگان و عظلمنک فکرلرگه بولغان تأثیری مهمدر . لکن کوب اماملرنک و عظلمنک خلقنک فکرینی آچارغه ، آنلرنک دین و دنیا ایشلرینی اصلاح قیلورغه خدمت ایتمیدر . مونک سبی ایسه اماملرنک و عظم سوبلی بلماولری ، خلق و ملتک احوال روحیه سینی آکلماولریدر . بو اش ، مدرسه لرمزده و عظم سوویله و درسلی اوقوتلماودن کیله در . مدرسه لرمز نك پروغراوندن ایکی مهم اورن و عظم هم خطبه سوویله و درسلینه بیرلورگه تیوش ایدی . یاشدن و عظم سوویله رگه بلمه گان و مونک ادبلینی اوگره نمه گان ملالر تریه بیره سی اورنلرده و عظلمنک ایله خلقلرنی زهرلیرگنه . یاخشی غنه ملالرده و عظم سوویله رگه باشلاسه لر خرافات ، اوهام ، اکاذیب و اراجیف قاتشدروب سوویله رگه مجبور بولالر . حیات اجتماعیه مزنگ بو درجه ده بوزوق بولویونک مهم سیلرندن بری اماملرنک و عظلمنک . اگرده اماملرمز نك و عظلمنک یاخشی و ملت احتیاجینه مناسب بولسه ایدی ملی و اقتصادی ایشلرمز بتونله ی توزه لور ایدی . اگرده اوشبو حالده دوام ایدلوب طورلسه ، آرنه فکری آچاغان کیشیلرنک ده و عظلمنک ، مسجدلردن حتی «دین» دن صوونولری یراق احتمال توگل . عقل اوشاغازلق سوزلرنی طکلاب اوطوروب یاشلر (آزراق عقل و فکر اهلری) قناعت ایته آلمیلر . آنلرنی سوگوب و قورقوتوب قناعت ایتدوروده معنا یوقدر . و عظمندن مقصود ملتعنزی روحانی و جسمانی خسته لکلردن قورتولدروب اخلاقلرینی تهذیب قیلیمقدر . حالبوکه کوب ملالرنک و عظلمنک بالعکس خلقده جهالت اورنلاشووینه غنه خدمت ایتلر .

الرهول (مصر . عربی . نصرانی) : صوگ یلرده آوروپا فلاسفه لری اوز ملتیرینی قطای خلقندن قورقوتورغه باشلا دیلر و : «کونلرنک برنده آوروپا مدینتی قطایلر قولندن خراب بولاجق» دیه کوب نرسه لر یازدیلر . بو فلاسفه لر اوشبو مسئله حقنده ایکی تورلی فکرگه آیرلوب بر قسمی ، آوروپا قطایلرنک قوراللردن هلاک بولور دیدیکلری حالده ، ایکنچیلری ایسه ، قطای نرسه لری اوچوز ساتلورغه باشلا دیندن ، فابریقه و زاوودلر اشدن توقتارلر ، یعنی آوروپا اقتصادی محاربه ایله هلاک بولور ، دیرلر . فقط آوروپا فلاسفه سینک بو فکرلری اصلرز بولوب ، قطایلرنک آوروپالور ایله صوغوشولری و غالب بولولری محال بر اشدر . لکن بونک ایله آوروپا استقبالی امین توگل . آوروپا مدینتی هلاک بولسه چیتده گی دشمانلر قولندن توگل ، بلکه ایجده گی

قریه‌لرینک اسمی ده معلوم توگل . شجره‌لرندە الوغ بابالری میرعلی ننگ، شهر بلغار خراب بولغاندن صوگ، اتباعی برله بلغاردن هجرت قیلوب «زهی تاغنده» وطن طوتقانی ذکر ایتوله‌در.

افندی و طبیعی . مرحوم شاکر افندی گوزهل اخلاقلی وحلیم طبیعتلی اولوب، باشقەرلرغه فائده تیدرووهر کم که خیر خواهلق ایتودن لذت آلا؛ کشینک قصور وعیبلرندن بحث ایتار که هیچ یاراتقی، اول طوغوروده سوز آچلغانده سوزنی ییک تیز کیسه ایدی. شاکر افندی طبعاً جوهره اولوب، کیرهک خصوصی اعانه‌لرگه و کیرهک دین و ملت یولینه عائد عمومی خیرات اورنلرینه اوز عمرنده کوب آچه‌لر صرف ایتدی هم اوزندن صوگده قالدردی . لکن اول اسم و شهرت چفارودن لذت آلمانغه کوره، بونلرنگ کوبسی باشقەرلرغه معلوم بولمی قالا ایدی .

مرحوم شاکر افدینک اورنبورغ، توزتوبه، پیتربورغ، ترویسکی، یالطه جمعیت خیره‌لری کبک بر نیچه جمعیتلرده فخری و عمرلک اعضا بولتووی، وقتیله اورنبورغ غویبرناسنده غی امام و مؤذنلر ایچون تعاون جمعیتی آچدررغه تله‌ب اوستاو توزوتووی، آگا باش سرمایه ایتوب خیلی مهم آچه تعیین ایتووی، بر چوق مکتب و مسجد بنالرینه آچه یرووی، اسلام و روس مکتبلرندە اوز حسابندن شاگردلر اوقتووی، بر نیچه محررلرمنگ اثرلرن نشر ایتارگه اعانه قیلووی، بونلر باریسه ده آنک، خیرات یولنده، نی قدر کیگ قوللی ایکاناگینی همد احتیاجات ملیه‌نگ هر نوعسینه یتشورگه حاضر ایدیکنی کورسه‌ترگه کایدردلر. شاکر افندی خوش طبیعتلی و تکلفسز بر ذات اولدیغندن، مجلسی گوزهل، صحبتی جیگل ایدی . اول هر وقت هر کم ایله ییک صمیمی صورته سویله‌شه، باشقەرلرنگ سوزلرن اعتبار ایله طکللی، هر کمنگ فکر و عقیده‌سینه حرمت ایله قاری، قارشوسنده غی آدمنگ احوال روحیه‌سن ییک تیز آگلی، مخاطبلرینک روحلرن کوتاره‌چک، کوکلرینه نشاط بیره‌چک سوزلر طابوده اصلا کوچک چیکمی، معمایه، اوز فکر نیچه طوغری طابقان سوز و فکرلرن آچیق ایتودن هیچ وقت طارتمی ایدی . مرحوم شاکر افدینک شایان دقت صفتلرندن برسی‌ده آنده غی فکر تشبث‌نگ و سعتیدر . اول دائماً یاکی برنرسه ایسه‌بله‌ب طابا، یاکی بر اشلر میدان‌غه کیترگه فکر یوروته، بر اشنگ دائماً تجدد و اصلاحات یولنده آغاباروون تیوش طابا ایدی . شوئنگ ایچونده اول وقتیله صابن پشردگه اوگره‌نب آغان . یاکی اصول بر نوع ایله‌ک ایجاد ایتکان . تیری ایله و اصولن اصلاح قیلغان و نهایت آلتونجیلق ایشنده ییک مهم اصلاحات وجودگه کیتررگه موفق بولغان .

اشلرینه اوگره‌نگه باشلاغاندنصوگ، پریسکه مدیرلری و قاتتور خادم‌لری روسلر بولغانلقدن و پریسکه معاملهلریده روسچه یورتو لگانلکدن، روسچه نی عملی اوله‌رق ینخشی آرتدرمش ایدی .

طورغان برلری . یاش چاقلرندە دائمی رگ طورغان اورنی یولق قریه‌سی بولوب، ۱۸۸۳ نیچی یلدن ۱۹۰۰ نیچی یلغه قدر عائله‌سی برله اورسوق او یازنده، اورال طاولرینک بر طارماغی بولغان آغاجلقلی . آغم صولری کوب ماتور ایره‌ندک طاولری بوننده «سلطانسکی» و «عادلشاه» پریسکه‌لرندە عمر ایتمش ایدی . ۱۹۰۰ نیچی یلدن صوگ، جای آیلرندە ویرخنی اورالسوق او یازنده «بالقانسکی» پریسکه‌سندە، قش آیلرندە ایسه اورنبورغ شهرندە ترکلک ایتدی .

آناسی و آناسی . محمد شاکر افدینک آناسی محمد صادق بن عبدالکریم جیرگان قریه‌سندە طوغوب، یاشلگندن وفاتمه قدر تجارت برله مشغول بولمش . یولق قریه‌سندە هجرتندن صوگ ۱۸۶۹ نیچی سنەدن باشلاب آلتون پریسکه‌لری اشله‌تمش . وفاتندن بر نیچه یل مقدم ادای حج قیلوب ۱۸۹۲ سنەسندە آپریلنگ ۲۲ سنە، ۶۳ یاشنده ایکن وفات ایتمشدر . یولق قریه‌سی زیارتده مدفوندر . آناسی حنیفه استرلیتاق او یازی، یاش اولینگ آلماقای (المحمد) بن ابراهیم داشقوف نام کشینک قزیدر . ۱۸۲۵ نیچی یل دیکابر ۲۷ سنەسندە طوغوب، ۱۸۵۰ نیچی یل ۱۰ نیچی مارتده محمد صادق حاجی نکاخنه کرمش ۱۸۹۶ سنەسی مارت باشنده «سلطانسکی» پریسکه‌ده فوت بولوب، یولق قریه‌سی زیارته کیتریلوب دفن ایدلمشدر . او قومشلی، عملی و شفقتلی لکلری آرقاسنده طانشلری آراسنده چن حرمت کوروب عمر ایتمش خاتوندر .

نسل و نسبی . بر نیچی باباسی عبدالکریم بن اسماعیل استرلیتاق سوداگرلری صنفنه منسوب . طورغان اورنی جیرگان قریه‌سی . معیشتی تجارت و ایگنچیلک . وفاتی ۱۸۵۱ نیچی سنەده وقبری جیرگاندەدر . ایکنیچی باباسی بولغان اسماعیل، برادری سلیم آخوند ایله برلکده، «زهی» صووی بوننده غی تاییسوغان قریه‌سندن هجرت قیلوب استرلیتاقده اورناشقان . (سلیم آخوندنگ ذریتی بو کونده استرلیتاقده کوبدر) . اسماعیل ننگ آناسی رحیم قل بن اورمان میرزا بن قابقای میرزا بن تولای میرزا بن قولای میرزا بن سلیمان میرزا بن قمری میرزا بن رمی بن احسان بن میرعلیدر . عبدالکریمدن آگاریگی بابالری ننگ معیشت و مشغولیتلری حقیقه تحقیقلی معلومات یوق . وطنلری بو کونده مینزله او یازی دائره‌سنه کرگان «زهی» صووی بوننده بولمش .

مسلك و افكارى. اوزينك زامانده تاتارلر آراسنده نى قدر

ترقى طرفدارى بولورغه ممكن ايسه مرحوم شاكرا افندى هيچ شهبه سز شونك ايك على نقطه سنده اولمشدر.

شاكرا افندينگ بوندى تام اوتوز ايكي يل مقدم، يعنى روسيه مسلمانلرنيك طاك يولدى بولغان «ترجمان» نك ياكى نشر ايتنه باشلاغان بر زمانلر نده نيندى فكرده اولديغنى، نيلرگه هوس ايتديگنى و نيلر اشلرگه تله ديگنى كورو. بوسوزمزنك درستليگنه دليل بولورغه ياراسه كيرهك.

اوزينك دست خطى بولوب، توبانده كليشه سى باصلاغان خط. مرحوم شاكرا افندينگ بوندى ۳۲ سنه مقدم، استانبولده تحصيلده بولغان برادرى ذاكر افنديگه يازديغى مکتوبيدر. اول بو مکتوبينده، «ترجمان حقيقت» غزته سيني فوق الحد راحتلنوب اوقوغانلغن بيان ايتنه. انى همانده ييارترگه قوشا، دخيده اطنه لى بر در ژورنال و غزته سورى. تييوغرافيه و غزته لر حفته معلومات يازارغه اوتته. «بزم بو طرفده آزالاب آزالاب قوزغالوب تعميم معارف ايچون چالشماقچى بولالر»، «حيوانده تعليمنى قابل، بارا بارا انصافغه كيلورلر» دى. احوالنى آگلا تىق ايچون واق تياك كتابلر و مجموعهلر اوقو ضرور ايكانلكنى بيان ايتنه. فهم آلرداى انواع كتابدن و عمرائيتى كوستره رومانلردن مونده كوبرهك آلوب قايتورغه قوشا. تييوغرافيه حرفلرى حفته معلومات سورى، آنك بهالارن بلورگه تلى. آلوب قايتو ممكنى ايكانلگن صوراشا. كتابلر باصدرودن بحث ايتنه.

بوندى اوتوز ييلر اولك يازغان سوزلر مرحوم شاكرا افندينگ باشنده نيندى فكرلر بولغانلغنى كورسه ترگه كافيدر. صكره، زمانلر كيچدكچه ملت ترقى طرفنه يوز طوتدى. شاكرا افندينگ فكر و تله كرى ده اوزينك اولگى آلده لىغى نسبتده زمان ايله برگه ترقى ايتدى. اول روس و تورك مطبوعاتن ييك تقلاب مطالعه ايتارگه كرىشىدى. باشقه ملتلر نك ترقى و تمدن يولينه كرو اصوللرن اوز مز نك ملتگه تطبيق ايتارگه هوسنه ندى. ملتلر نك تمدن و ترقيلر ينه ايك برنجى واسطه ادبيات، مطبوعات ايكانلگنه، كيتكان صاين آنك ايمانى قوتله نه باردى. شونك ايچون ده اول بر مطبعه آچوب، غزته و ژورنال چقارونى، ادبيات و فنونگه عائد رساله و كتابلر نشر ايتونى اوزينه ايك برنجى مقصد ايتوب طوتدى. مطبعه و مطبوعات حاللرن دخيده باقدانراق اوگره نرگه كرىشىدى.

مرحوم شاكرا افندى ۱۸۹۹ نچى يلدده ياوروباغه سفر ايتكان وقتنده ده ييتربورغده مطبعه و مطبوعات احوال اوگره نوگه بايتاق ذهن صرف ايتكان. بوراغانسكى مطبعه سن و روس مطبعه لرندن هم ريذاقسيه لرندن بعضيلرن كروب قاراب يوروكان و اول دنيا

برلن ممكن قدر باقدانراق طانشورغه طريشقان. بوگا، آنك شول وقت ييتربورغدن، برادرى ذاكر افنديگه يازغان مکتوبلرى شاهدر. شاكرا افندى كيتكان صاين اشكه باقتلاشا بارا ايدى: مرحوم غلمان آخوند ۱۹۰۰ نچى يلدده اورنبورغده بر مطبعه آچارغه هوسلنگاچ اول بوگا مادى ياردم ايتوب، مطبعه نى آچارغه سبب بولدى. مسلمان قولندن مطبعه چيلك خدمتى كيلوب كيلمه گاننى بر تجربه ايتوب كورو واگر كيكه طورغان بولسه انى تدريجا ترقى ايتدرو آنك اخص آماللىرى ايدىگى آگلا شلمقده ايدى. مسلمانلر نك ده مطبعه چيلك ايتووى ممكن ايكانلگى آگلا شماغاچ شاكرا افندينگ هوسى دخيده آرتدى. ۱۹۰۲-۱۹۰۳ نچى يللرده بولسه كيرهك برادرى ذاكر افندى ايله برگه تاتار تانده بر غزته چقارار ايچون رخصت صوراب ييتربورغه مراجعت ايتوب ده قاراديلر. فقط، اول وقتلرده گى اداره نك اقتضاسنجه مسلمانلرغه اوزتلر نده غزته چقارار رخصت آلوممكن توگل ديه رلك درجه ده مشكل ايدى. رخصت بيرلمايه چكى آگلا شلدى. شول سبب ايتته ر ايتته مز آنلر اوزلر نك غايه خياللرن دخى بر مدت كيكچك دروب طوررغه مجبور بولديلر. نهايت، روسيه خلقى ايچون آزى كوجى ياقى كونلر كيلدى. بر قدر صولوش آلورغه ايرك بولدى. پادشاه حضرتلر نك مشهور فرمان عاليلرى ايله، اولگى قصىقيلقنلر بر درجه كوتاريلوب هر قومگه اوز تلنده مطبوعات و ادبيات وجودگه كيتررگه امكان حاصل بولدى. بو نعمتدن استفاده ايتوب برادران راميفلرده «وقت» غزته سيني و صوگره «شورا» مجموعه سيني تاسيس ايتديلر.

مرحوم شاكرا افندينگ فكرى غزته و مجموعه نى كيتدكچه اصلاح ايتكم و ترقى ايتدرمك، مفيد اثرلر نشر ايتكم ايدى. ايندى بو وظيفه آنك فكر و مطلبلرن ييك عزيز و مقدس صانى طورغان برادرى ذاكر افندىگه و محترم عائله سينه قالدى. مرحوم شاكرا افندينگ نفس يوغالتورغه بونلر نك هيچ برسى راضى بولمايه چغه بز ييك امينمز.

مرحوم شاكرا افندى بحق ملتپرور و حب معالى طرفدارى اولمقده برابر، معارف جديده و مدنيت حاضره نك اهميتن ييك زياده تقدير ايتوچيلردن ايدى. شاكرا افندى اوزى باى، ميليونير و آلونلر اچنده ياشاوچى بر ذات بولسه ده، بايلقنى آچه و آلوننده غنه ديب بلدى، آلتون شيكلوك قيمتى بولغان انسانيت، علم و فكر بايلغى نيه تمام چن معنا سيابه تقدير ايتنه ايدى. شاكرا افندى بحق ياشادى و اوزندن صوگ منگولك ياخشى اسم قالدردى. بختياردر موندى كشير!

از آنجا که بزرگواران بزرگ ده جبهه امام سنگ نیز در ده سینه کوه اولاد
 چهار تن غزوات نیز در ده ماراب هم بگویند چرا که مارا بویا از این
 بیاض جبارا

آنکه ای در بنبرده ایران بزرگ بیلغمه کاه من کوه سزنگی بر خط
 بان ما عاتقن را که در ده کوه کوه کوه بزرگ قه قه عتق عتق
 خطار یارمانا بزرگ در ده کوه خط کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه کوه
 ضالنه من بد فطنه صحیحاً تیج ایدم که کوه بزرگ استلم اولدوق
 اهنه اولدو کوه سزار سنگ

الدو محمد شکر الله محمد صاد

الله علی مارا

بشنجی مارتندہ یونان قرالی گیورغ، «سلانیک» شہرندہ بر نامعلوم آدم طرفندن اولدرادی. یاشی ۶۸دہ ایدی. ولیمہد بولغان اوغلی قونستانتین، یونان تختینہ حیقدی. اولدرلگان قرال، دانیہ پادشاهی IX نجی خریستیانک اوغلی بولوب «قونہاغ» شہرندہ دنیاغہ کیلگان و روسیہ امپراتوری عاٹہ سندن قونستانتین نیکولایویچنک اولغا اسملی قزی ایله نکاحلنگان ایدی.

حوادث

روسیہ ایچندہ بو آرالردہ زور حادثہلر بولمادی. دومادہ سیناتی اصلاح ایتمک حقندہ غی لائحه قارالورغہ باشلانسدہ تمام بولوب یتادی.

بر تکلیفلری ملت مجلسندہ قبول قیلنادیغی سبیلی فرانسیہدہ مینسترلر اورنلرندن حیقیدیلر.

آفستریا آرناولدق فائده سینہ، روسیہدہ قارا تاغ و صریہ فائده سینہ طرشدیغی سبندن ایکی آرادہ بر قدر اختلاف بار ایدی. هر توری احتمالرغہ قارشو هر ایکی دولت طرفندن حدودلردہ کوب عسکرلر آسرالدر ایدی. صوکرہ ایکی دولت بر قدر کیلشدیلر و زاپاس عسکرلرینی تاراتورغہ سوز بپردیلر ایسہدہ اشلر همیشه اولگی حاللرینہ قایتمی تمام طنحلق حاصل بولمی طورادر.

تورکیانک صوراونہ کورہ الوغ دولتلر بالقان صوغشی حقندہ هر ایکی طرفنی مصالحہگہ دعوت ایتهلر و اوز طرفلرندن صلح اساسی قیلوب اوشبو مادہلرنی عرض قیلهلر: (۱) ادرنہ و قرق کلیسا بلغارلردہ قالا، آرناولدقن باشقہ یرلر بالقان اتفاقینہ یرلہ، آرناولدق حدودینی بیوک دولتلر تعیین قیلهلر. (۲) آطهلر مسئلہ سیننی بیوک دولتلر اوزلری حل ایتهلر. (۳) تورکیہ، کریددہ بولغان حقرقندن واز کیچہ. (۴) تورکیہ صوغش مصرفی تولہمی. بو مادہلر حقندہ بالقان اتقاق تیز کوندن بیوک دولتلرگہ جواب بیرہ چکلر. رضا بولسلر البته صوغش توقتالور.

صوگ کونلردہ تورکیا و آنک خیرخواهلرینک یوزینی کولدرگان نرسہ «حمیدہ» قرہیسری بولدی. بو، یونان لیمانلرینہ هجوم ایدوب یوردی، اوزینہ اوچراغان یونان ییلکن کویہلرینی باطردی. «میدوا» غہ باروب صرب عسکری طولدرغان یونان باراخولرندن بعضیلرینی صو توینہ بیاردی. کوب عسکرلر و قوراللر باطدیلر. مونک قوماندانی ۳۰ یاشلک رؤف بک اسمندہ یاش بر یکتدر.

لطائف

۱۶۰

یکئی غنہ آرشینلی مال ایله سودا قیلورغہ کرشمش و غایت گوزل کیوغش یاش بر سوداگر، کورشیسندہ اوزی کبی سودا قیلوچی قارت سوداگرگہ: اقدم! کیئتکدہ بوفدر پوستا وودراپلر اولدیغی حالده نیچون بو روشدہ ساده کیونوب یوریسک؟» دیش. قارت بای ایسہ بوگا: «کیئتدہ اولان ماللر خالص اوزمنکی اولوب فابریقاتلرغہ ویرہچکم اولمادیغی ایچون!» دیه جواب ویرہشدر.

۱۶۱

اوز قاشندہ دنیادہ طورمق ایله اولمک بر مرتبہدہ ایدیکی حقندہ دعوی ایدوب یوروجی ذاتغہ: «قاشکدہ اولم ایله ترکلک بر درجہدہ اولسہ نیچون اولمازسین؟ نیچون دنیادہ یورمکدہ. سین؟» دیدیکلرینہ قارشو، دعواچی آدمده: «هر ایکسی ده بر درجہدہ اولدیغی ایچون!» دیه جواب ویرہشدر.

تصحیح

۵نجی عدد شورا۰دہ ۱۳۱نجی بیت ۱نجی باغانا ۲۱نجی بول باشندہ «اول» دیکان سوز آرتق. ۱۵۵نجی بیت ۱نجی باغانا ۱۲نجی بولده «سته و موئلرندن» سوزندہ گی «و» حرفی آرتق توشکان. شولوق مقالهده «مفاتیح» سوزی بیک کوب مرتبه «مفتاح» روشندہ یازلغان. اوقوچیلرک توزاتولرینی اوتتممز.

محرری: رضاءالدین بن فخرالدین.
ناشری: محمد شاکر و محمد ذاکر رامیفلر.

«شورا» اورنبورغده اونه بشه کونره بر مہقانہ ادبی، فنی و سیاسی مجموعہ در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ СЪЛОЖИИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدل: سنهك ۵، آلتی آیلق ۲ روبله ۶۰ تین.

وقت برلن برگه آلچیلهرغہ:

سنهك ۹، آلتی آیلق ۴ روبله ۶۰ تیندر.

قولاق آسماق و شول طاوشلردن اورکوب - قورقوب آوزنی
بوموب تورمق وقتی اوزغان بولسه کیرهک هم شولای تورماق
سییده ایهز! غ. عثمانی. (غازی آباد)

II

«پیرژوی ویدمست» غزته سینک ۱۵ غنوار (۱۹۱۳ سنه)
ده چققان ۱۲ نچی نومر نسخه سنده تورکیه ده گی صوگئی انقلاب
قهرمانی انوریک حقنده اوشو سوزلر یازلغان: «انوریک قسطنطین
اسمنده بر پالاک بالاسی. آنک آتاسی ۱۸۶۳ نچی یلده تورکیه گه
قاچوب باروب آنده جلال الدین پاشا اسمله نوب ترک عسکرنده
خدمت ایکن... انوریک خرستیان» دی. درستمیدر؟ «شورا» ده
یازووگرنی اوتته من. فیض الرحمن جهاندارف (صارقند).

اداره: «پیرژوی ویدمست» باشقه برر انوریک اسمنده گی
آدم ایله صاتاشقان بولسه کیرهک. مشهور انوریک آنک آتاسی بو
کونده سلامت بولوب تورکدر. اوزیتک آل عثمان قزلرندن
بری ایله نشانلانیدیغی حقنده غزته لرده یازدیلر. هر حالده آنک
خرستیان توگل ایدیکی معلوم.

III

معتبر «شورا» نك ۴ نچی عددنده «ملت نامینه بر رجا»
اسملى مقاله یازوچی محترم مختار بکر افندی!
سز نك ایله یازشورغه خصوصی خدمتلم بار؛ مرحمت
ایدوب آدریسگرنی بلگرتسه گز اییدی. مینم آدریس:
Джамбейтинская, (Уральской области) Мулла Н. Ф.
Хузяшевъ
ملا نصرالدین خوجاشی

تابشماقار:

۷

اوشبو شاقاقلرغه برر حرف تزوب چیقوگزده اوقوب
قارا گز. ۱ نچی یولده مشهور بر صحابه اسمی بولسون. ۲ نچی

«شورا» عددلرینک برنده «شورا» ده دینی سؤاللرغه
جواب ویرلمه چگی خصوصنده برسوز بولدی. هم شوندن بیرلی
دینی سؤاللرغه «شورا» جواب بیرمی کیله در. بو اس یعنی دینی
سؤاللر باینی یابویک موافق بولماسه ده حاضرگی کونده موگادیه چک
سوزمز یوقدر. لکن شونک ایله «شورا» اوقوجیلرینک اولده نونک
باشلرینه کیله تورغان دینی سؤاللری «شورا» نك باینی یابوی ایله
توقالوب قالمغاندر بله... بنا علیه بز «شورا» دن مع الاحترام
صوریمز: «شورا» خصوصی مکتوبلرگه جواب بیرسه اییدی.
درست آنلرغه جواب بیروب اوظورمه «شورا» نك وقیده مساعده
قیلماز، لکن اوکا چاره، کیلگن مکتوبلرنی اوزینک
ترتیبی ایله کونده نیچه سینه گنه جواب بیرورگه ممکندر. بولای
بولغانده مکتوب یهرگن کشیده: «مینم مکتوبم البته التفاتکه
آلغاندر، مکتوبلر ترتیبی ایله قارالغانلقدن نوبتی یتیمی تورا تورغاندر،
میگا البته جواب کیلور» دیوب اوزینی اوزی آداب تورر. بولایده
مکن بولماسه، یعنی خصوصی مکتوبلرغه جواب بیرور، اول وقت
«شورا» نك قابنده جواب بیرلسونده اعلاندن حق آلغان کبی
هر سطرده یاخود باشقه چه ایتوب بو سؤالک جوابندن قیمتی
آلسون.

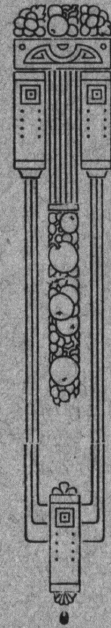
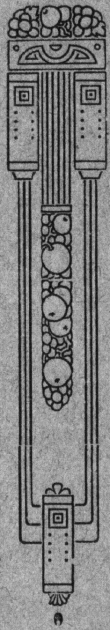
البته بو وقت حاجتی توشکن آدم حقنی توله رگه راضی
بولوب جواب ایشته چکدر. دیوب بیله مز. چونکه یزم باشمزدن
ایک ایلک چفادلورغه تیوش بولغان نرسه ده، بر پاره دیدن بولغان
فقط عوام غندنه گنه دیدن عد قیلنغان نرسه لردر. بونلر نك
آرامزدن تیز چغووی، فقط شول، غزته و ژورناللرده تکرار
تکرار یازو ایله اسان صورتده بولادر. چونکه مونداین، دیدن
بولما نیچه دیدن دیه یوروتلگن نرسه لرنی یاخشی آکلغان
توشونگن آدملر مز باطل ایدیکلرینی سوبله تورسه لرده آنلر نك
آوزندن ایشتلگن ایله «شورا» آوزندن ایشتلکن سوز آراسنده
وقولرنده کوب فرق باردر. اسلام نك بو قدر خور بولووی
و مسلمانلر نك بو قدر آرتده بولویری نك سیندن بر سبب شول
خرافاتلرنی دیدن دیه اعتقاد قیلوب ترقی و غدن باسچلرینه باسا
آلمی تیرولریدر، چونکه باسارغه ئه لیگی، دیدن دیوب بلگن
خرافاتی مساعده قیلیدر. شونک اوستینه هر بر مسلمان تقلید ایله
مبتلا بولوب عمرلک توزه ملی تورغان چیر ایله بویالغانلر.

ایندی اورامدن ایشوتلگن عینوک. اخوش آغایلر نك
توبه ن درجه ده گی طاوشلرینه و آنلر نك اورنسز شاولولرینه

Ш У Р О

№ 6.

МАРТЪ 15 = 1913 ГОДА

جيغانده، اوين اوزى برله يورته تورغان بر حيوان نك اسمى چقسون.
اميرجان صدق (سىمى بولاط).

۱۱

اون سيكزنى ايكي گه بولگزده هر برى اونار بولسون.
فاتح ابوبكروف . عبد القادر ديبايف .

اداره ده:

۱ اوشبو مقاله لر باصورلر: ينه سارت لفظى حقنده، ابو حفص
كبير حقنده امام محمد حافظ افندى گه جواب، يا گلش توگل،
دين و معامله . اوشبو مقاله لر باصلامازلر: معيشت و دين، كل شى
يرجع الى اصله، وعظلم و آنى سويله وچيلر .

۲ اكرم عليموف افندى گه: باصور .

۳ زينت الله افندى گه: كاغدلر نك ايكي يوزلر ينه ده يازلديغى
ايچون مقاله لر كزنى باصارغه ممكن بولمادى . باصلاماغان مقاله لر
اداره ده صاقلانغيلر .

۴ نيجى عدد «شورا» ده غى ابتدائى مكتبلر حقنده بولغان
سؤاللرغه بيرلگان جوابلر نك امضاسلرلى (كامل يازلماغان اسملر
امضاسلر حكمنده در)، كاغدلر نك ايكي يوزلر ينه هم قرانداش قلم ايله
يازلغانلر نك باشقه لرى هر برى اوز نوبتلرى ايله باصورلر .

۵ نيجى اوسرگن وولصنده امام نعمت الله افندى گه: بوچته غه
بيرگان آچه كر ايله اداره گه تابشرغان آچه لر كزنى راسپيسكه لر نك
كويهلر يازوب اداره گه يبار كر، شول وقتده بومشكر قارالور:

۶ اداره گه آچه يباروب ده «شورا» يبارلمى طورغان كشيلىر دن،
وقت اوزدرمى خبر يورلر ينى اوتته مز.

يولده مسجد لر نك بر اورنى اسمى بولسون . ۳ نيجى يولده
اون ايكي آيدن برينك مسلمانچه اسمى بولسون . ۴ نيجى يولده
تورك خلقنده . خصوصا باشقردلر ده استعمال قيلنه طورغان بر
موكلى كوى قورلى اسمى بولسون . ۵ نيجى يولده الوغ بر مجتهد
اسمى بولسون . ۶ نيجى يولده قافقازده بر شهر اسمى بولسون .
يول باشلرينك اوچاوسى مخصوص بر وقتده سويله شونك عربچه
اسمى بولوب، قالغان اوچيىسى بيك مشهور بر لذتلى نرسه اسمى
بولسون . باش حرفلر باريسى بر گه قوشلوب اوقولسه توركستانده
مشهور بر شهر اسمى بولسون .

عبد الكريم القارماسانى . (اوا).

۸

اوج زور آق قوش بار ايدى،

باشلر نده آتون تاج ايدى .

بالارى تاجسز قالب،

چيت ، يانلرغه باش ايدى .

ض . ناصرى .

۹

مجموعى ۲۱۸۶۷ گه توغرى كيلگان الوغلى بچكهنه لى ۳ عدد
تابكر . ايك الوغسندن ايكي صفر، اور تانچيدن بر صفرنى تاشلانسه
اوچسى ده بر تيگنر قالسون .

عبد الصمد كالف (چاقاق شاكردى) .

۱۰

اسمى ايكي سوزدان مركب، بر نيجيسى: ير يوزنده ايك
كوب بر نرسه، ۲ نيجيسى: بچكهنه بر حيوان . ايكيسن بر گه